

2017

ARCHEOLOGIENOTA
Hamstraat te Olsene (Oost-Vlaanderen)

ADEDE Archeologisch Rapport 193

CLAEYS S. -

VAN HUFFEL C.

ADEDE SEARCH & RECOVERY

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 193

Archeologienota Hamstraat te Olsene (Oost-Vlaanderen).

CLAEYS SIMON VAN HUFFEL CEDRIC

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2017
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Claeys Simon & Janssens David
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba.

Inhoudsopgave

1 Administratieve fiche ..... - 5 -
2 Bureauonderzoek ..... - 10 -
2.1 Archeologische voorkennis ..... - 10 -
2.2 Aanleiding van het onderzoek ..... - 10 -
2.3 Doel van het onderzoek ..... - 10 -
2.4 Huidige situatie projectgebied ..... - 11 -
2.5 Beschrijving geplande werken ..... - 11 -
2.6 Randvoorwaarden ..... - 11 -
2.7 Werkwijze ..... - 11 -
3 Assessmentrapport ..... - 15 -
3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied ..... - 15 -
3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied ..... - 17 -
3.2.1 Tertiair geologisch ..... - 17 -
3.2.2 Quartair geologisch ..... - 18 -
3.2.3 Boringen DOV ..... - 19 -
3.2.4 Bodem ..... - 20 -
3.2.4.1 Bodemtypekaart ..... - 20 -
3.2.4.2 Potentiële bodemerosie ..... - 22 -
3.2.4.3 Erosiegevoeligheid ..... - 23 -
3.2.4.4 Landgebruik ..... - 24 -
3.2.4.5 Gewestplan ..... - 25 -
3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied ..... - 27 -
3.3.1 Algemene historische situering ..... - 27 -
3.3.2 Historisch kaartmateriaal ..... - 28 -
3.3.2.1 Fricx-kaarten (1712) ..... - 28 -
3.3.2.2 Kaart van Ferraris (1771 – 1778) ..... - 29 -
3.3.2.3 Atlas der Buurtwegen (1840) ..... - 30 -
3.3.2.4 Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854) ..... - 31 -
3.3.2.5 Kaart van Popp (1842 – 1879) ..... - 32 -
3.3.2.6 Topografische kaart (1884) ..... - 33 -
3.3.2.7 Topografische kaart (1910) ..... - 34 -

3.3.2.8 Luchtfoto's 1971 ..... - 35 -
3.3.2.9 Luchtfoto's 1979-1990 ..... - 36 -
3.4 Archeologische situering van het projectgebied ..... - 37 -
3.4.1 Romeinse tijd ..... - 38 -
3.4.2 Middeleeuwen ..... - 38 -
3.4.3 Onbepaald ..... - 39 -
4 Besluit ..... - 40 -
4.1 Besluit gespecialiseerd publiek ..... - 40 -
4.2 Besluit breed publiek ..... - 41 -
5 Bibliografie ..... - 42 -
6 Lijst van plannen ..... - 43 -
7 Lijst van figuren ..... - 45 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2017D193
Site	Olsene - Hamstraat
Projectsigle ADEDE	OLS-HAM
Ligging	Hamstraat 1 9870 Olsene
Bounding Box	Punt 1 (NO): X: 85844,615m Y: 181502,137m Punt 2 (ZW): X: 85744,867m Y: 181409,533m
Topografische kaart	Zie plannr. 1
Kadaster	Olsene Afd. 2, Sectie A, 641b (deel) , 641g (deel) Zie plannummer 3
Soort onderzoek	Archeologienota
Opdrachtgever	Pieter Callewaert Plumerlaan 6 8900 Ieper
Aard van de vervolgwerken	Afbraak bestaande bebouwing + verkaveling
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Bart De Smaele 2015/00070 Hadewijch Pieters 2017/00168
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Claeys S. & Van Huffel C., 2017, Archeologienota Hamstraat te Olsene (Oost-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 193, Gent.
Grootte projectgebied	Ca. 4354m²
Periode uitvoering	Mei 2017
Thermen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, bureauonderzoek
Verstoorde zones	Zie plannr. 4

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

OLSENE-HAMSTRAAT

Plannr. 1
Topografische kaart

2017D193 04/05/2017

© AGIV

Legende

Projectgebied

N

0 450

Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

OLSENE-HAMSTRAAT

Plannr. 2
Orthofoto 2016

2017D193 04/05/2017

© AGIV

Legende

Projectgebied

N

0 75

Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

OLSENE-HAMSTRAAT

Plannr. 3
GRB (kadaster)

2017D193 04/05/2017

© AGIV

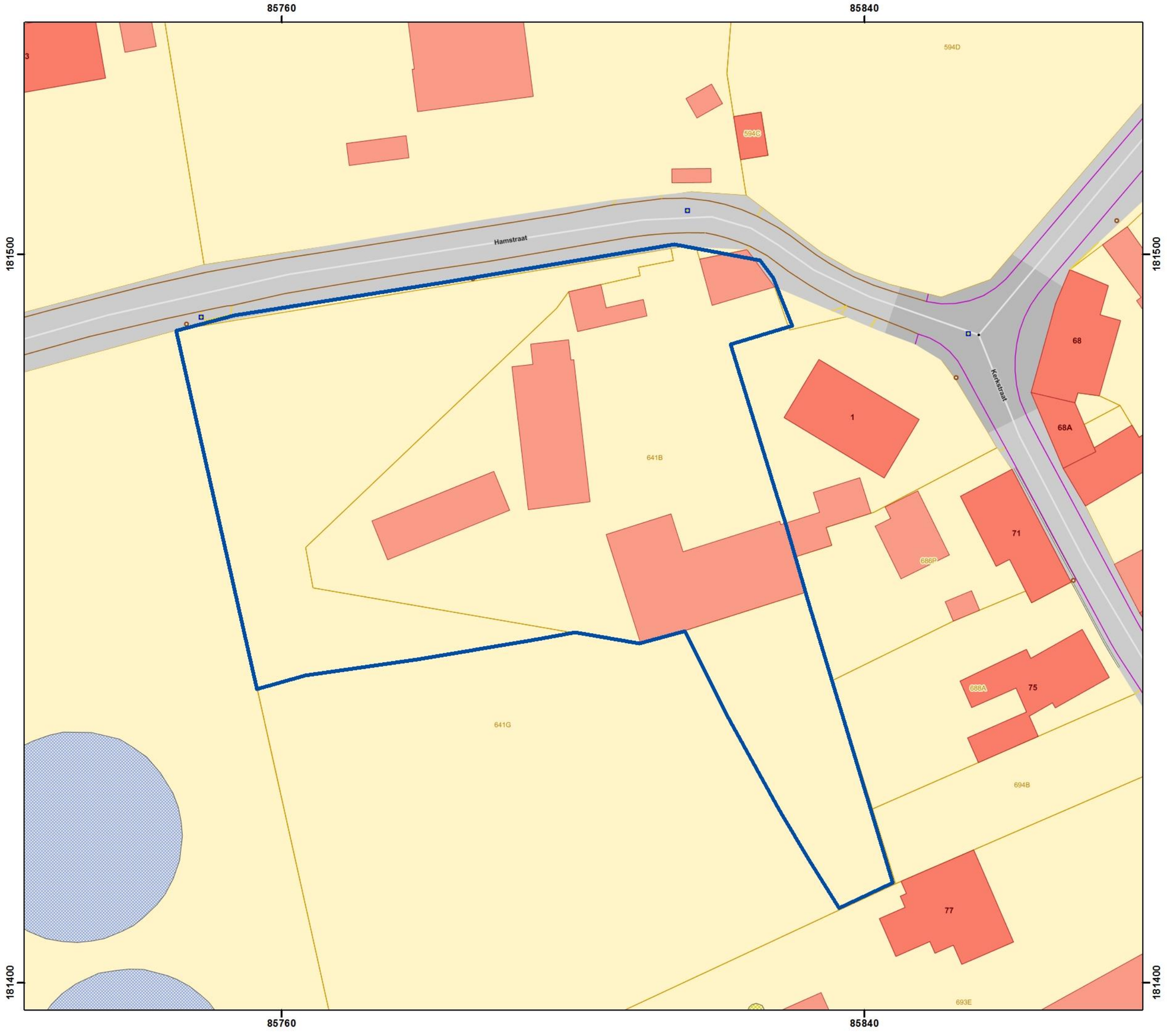
Legende

Projectgebied

N

0 30

Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

OLSENE-HAMSTRAAT

Plannr. 4
Gekende verstoorde zones

2017D193 04/05/2017

© AGIV

Legende

Projectgebied

Type

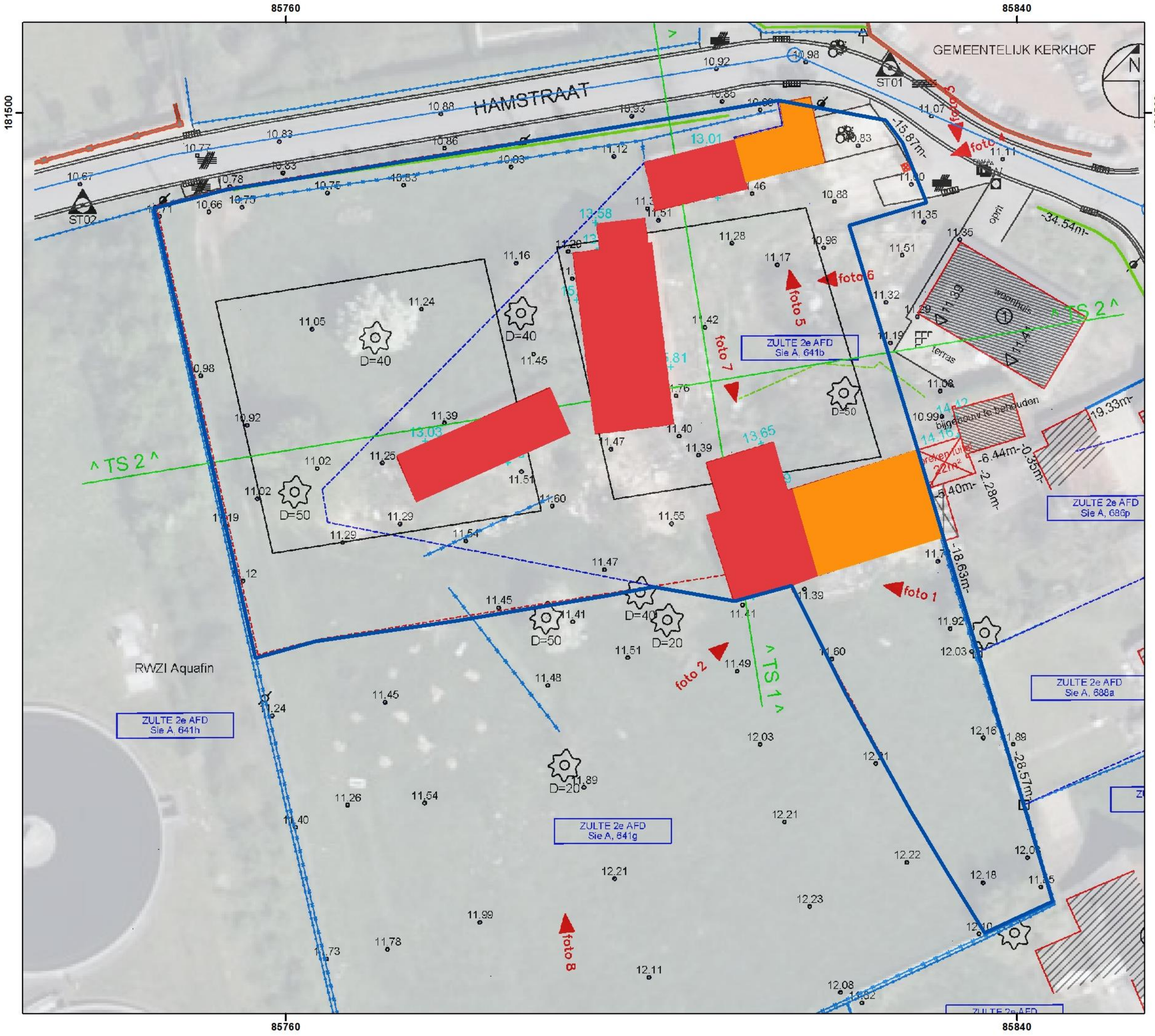
Bebouwing

Ingestorte bebouwing (muren te slopen)

N

0 30

Meter

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen de contouren van het projectgebied werd nog geen voorgaand archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd. In de omgeving van het projectgebied werden wel reeds enkele dergelijke onderzoeken gevoerd. Deze werden opgenomen als melding in de Centraal Archeologische Inventaris (CAI). Hierbinnen zijn in de omgeving van het projectgebied ook enkele cartografische indicatoren naar mogelijk archeologisch interessante plaatsen opgenomen.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande verkavelingsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?
- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

2.4 Huidige situatie projectgebied

De gebouwen aanwezig op het projectgebied bestaan uit een woonhuis, stallen en een schuur vormden samen een boerderijcomplex. Delen van de schuur in het zuiden en de stallen in het noorden zijn in vervallen toestand en deels ingestort. De binnenkoer waarrond de gebouwen gecentraliseerd staan is niet verhard en begroeid met gras en struiken. De gronden ten westen en zuiden van de gebouwen waren waarschijnlijk in gebruik als weiland en zijn begroeid met gras en enkele bomen.
Voor een inplantingsplan van de bestaande toestand wordt verwezen naar plannr. 5.

2.5 Beschrijving geplande werken

De boerderijgebouwen zullen afgebroken worden en het gebied wordt verkaveld in twee loten. Lot 1 zal een oppervlakte hebben van 1879m² en lot 2 een oppervlakte van 2475m². Voorlopig zijn op de verkavelingen nog geen bouwplannen beschikbaar, wel zijn 2 zones afgebakend waarbinnen toekomstige bebouwing is toegestaan. Beide zones hebben een oppervlakte van ca. 800m². Deze, in totaal 1600m², wordt volledig als potentieel bedreigt beschouwd. Een derde lot valt buiten het projectgebied in landbouwgebied en zal geen verdere ontwikkeling tot bouwgrond kennen. Hier geldt bijgevolg geen bedreiging voor het bodemarchief.
Voor een inplantingsplan van de ontworpen toestand wordt verwezen naar plannr. 6.

2.6 Randvoorwaarden

Momenteel bevinden zich op de zones die na de verkaveling voorzien zijn als bouwzone gebouwen. Voorafgaand aan eventueel archeologische (voor)onderzoek met ingreep in de bodem dient deze bebouwing verwijderd te worden. Dit kan pas gebeuren na het bekomen van de verkavelingsvergunning, hierdoor dient bij eventueel noodzakelijk verder (voor)onderzoek een Programma van Maatregelen in uitgesteld traject opgesteld te worden.

2.7 Werkwijze

Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-

/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

OLSENE-HAMSTRAAT

Plannr. 5
Inplantingsplan bestaande toestand

2017D193 04/05/2017

© AGIV

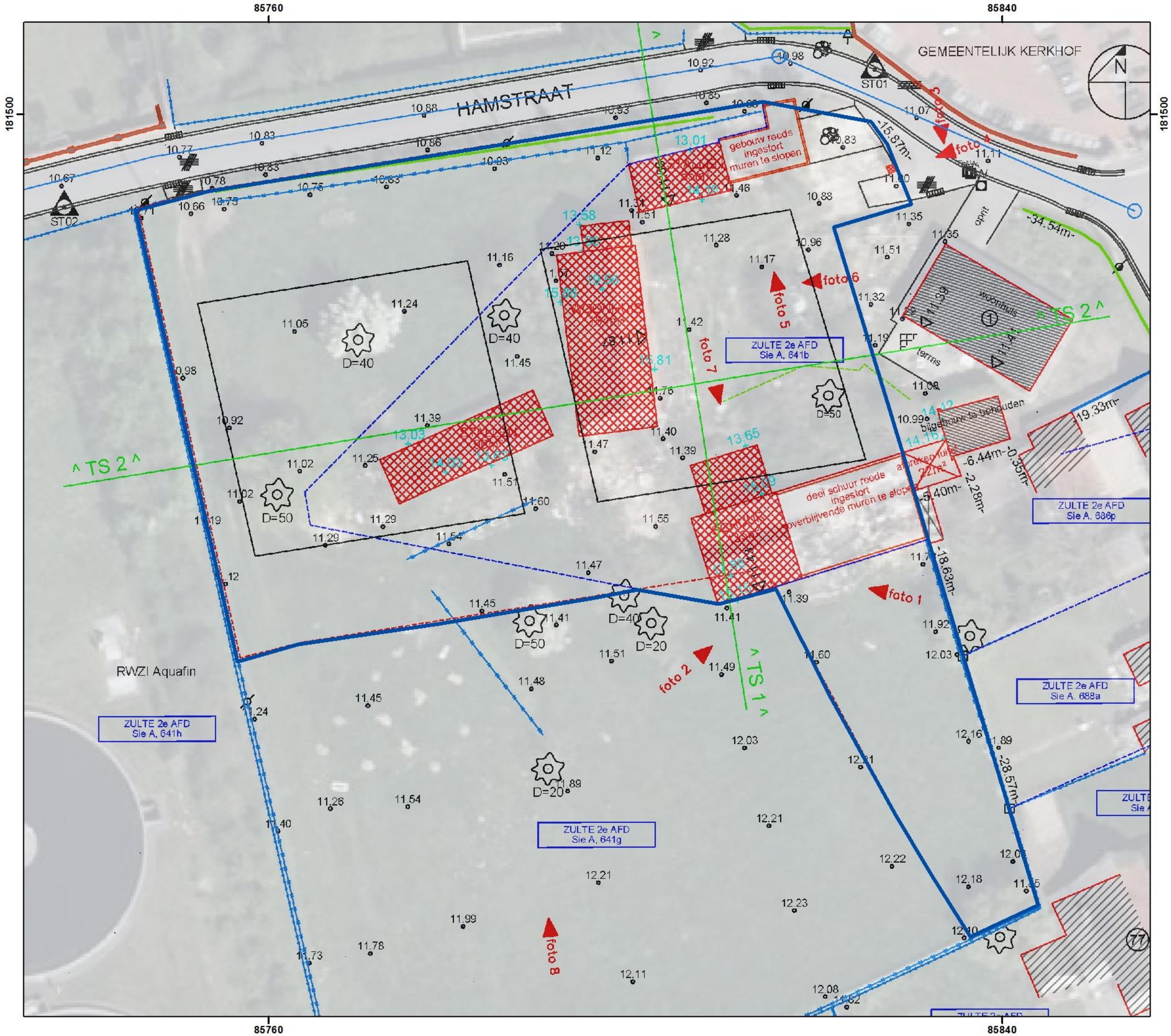
Legende

Projectgebied

N

0 30

Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

OLSENE-HAMSTRAAT

Plannr. 6
Inplantingsplan geplande toestand

2017D193 04/05/2017

© AGIV

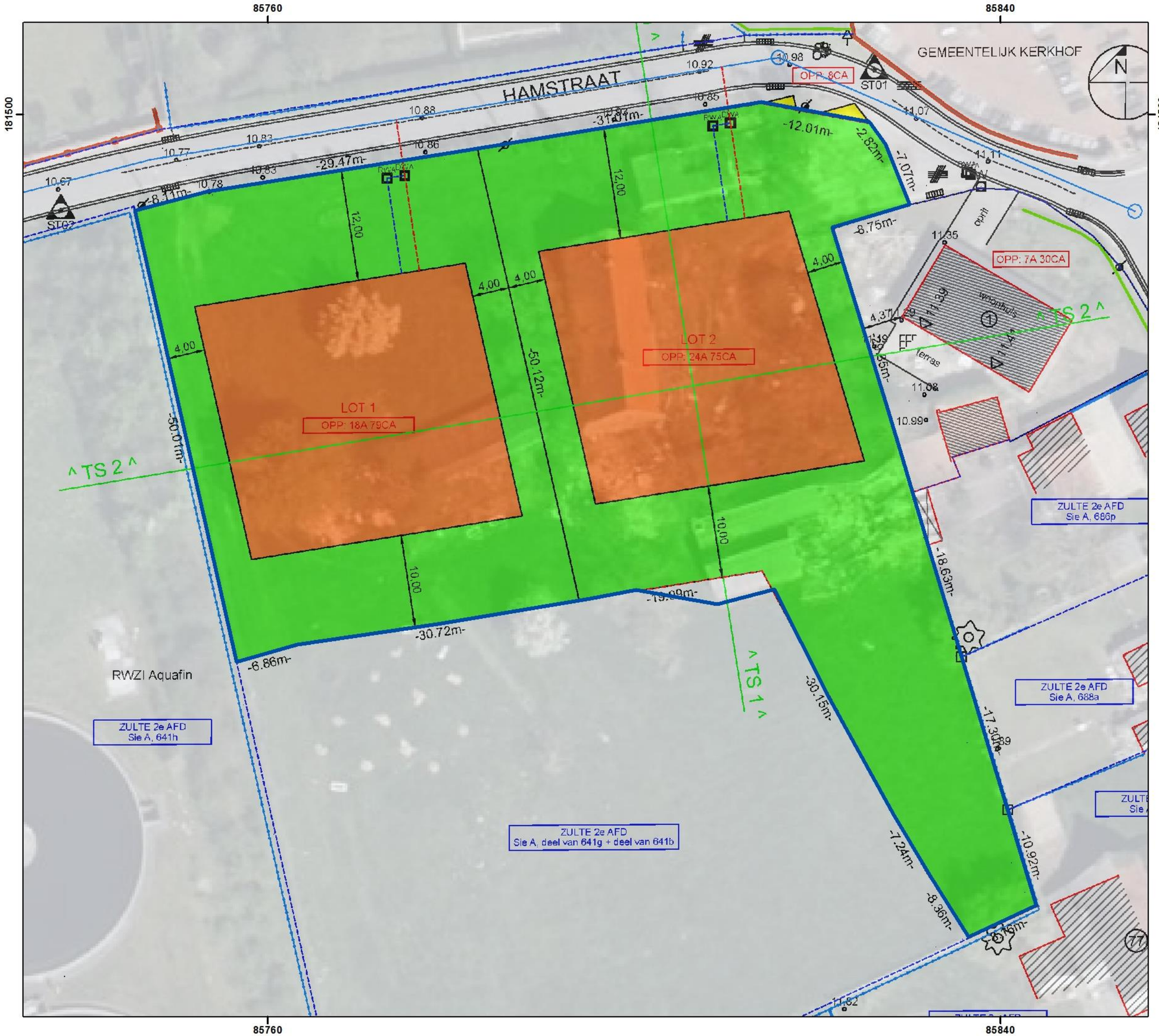
Legende

Projectgebied

N

0 30

Meter

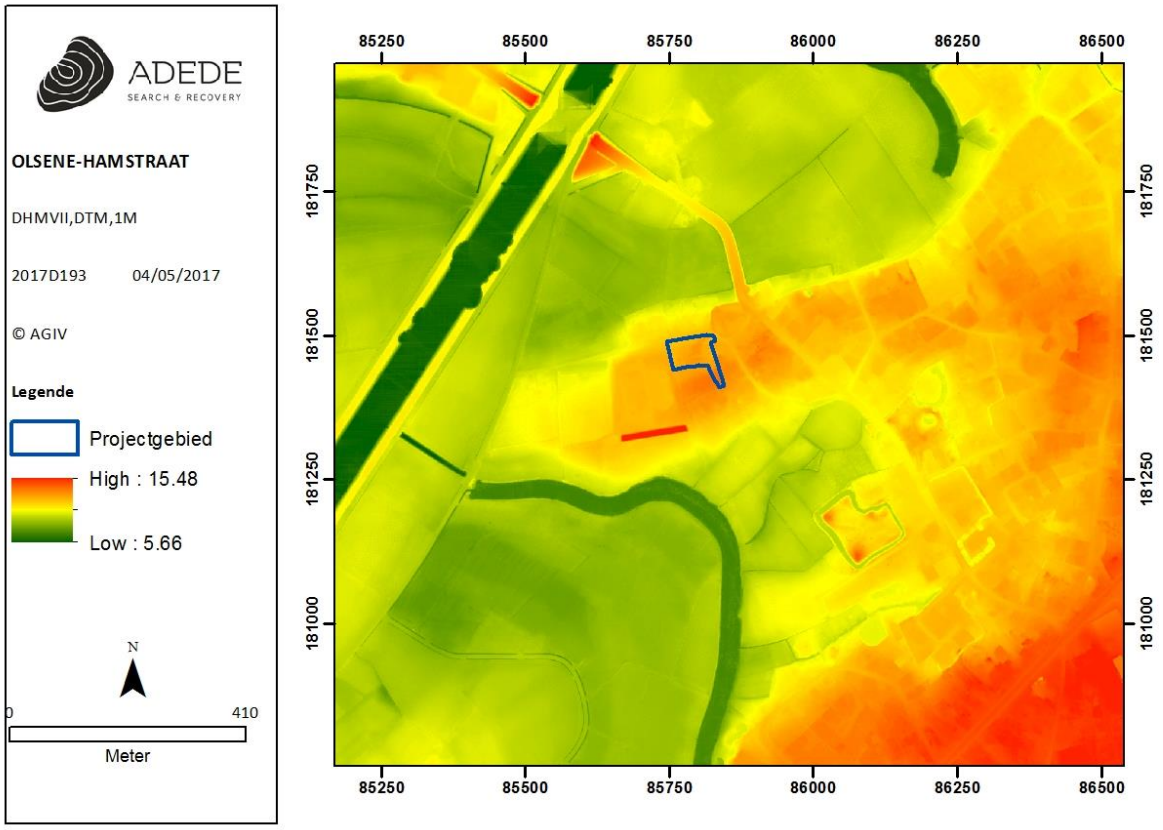

3 Assessmentrapport

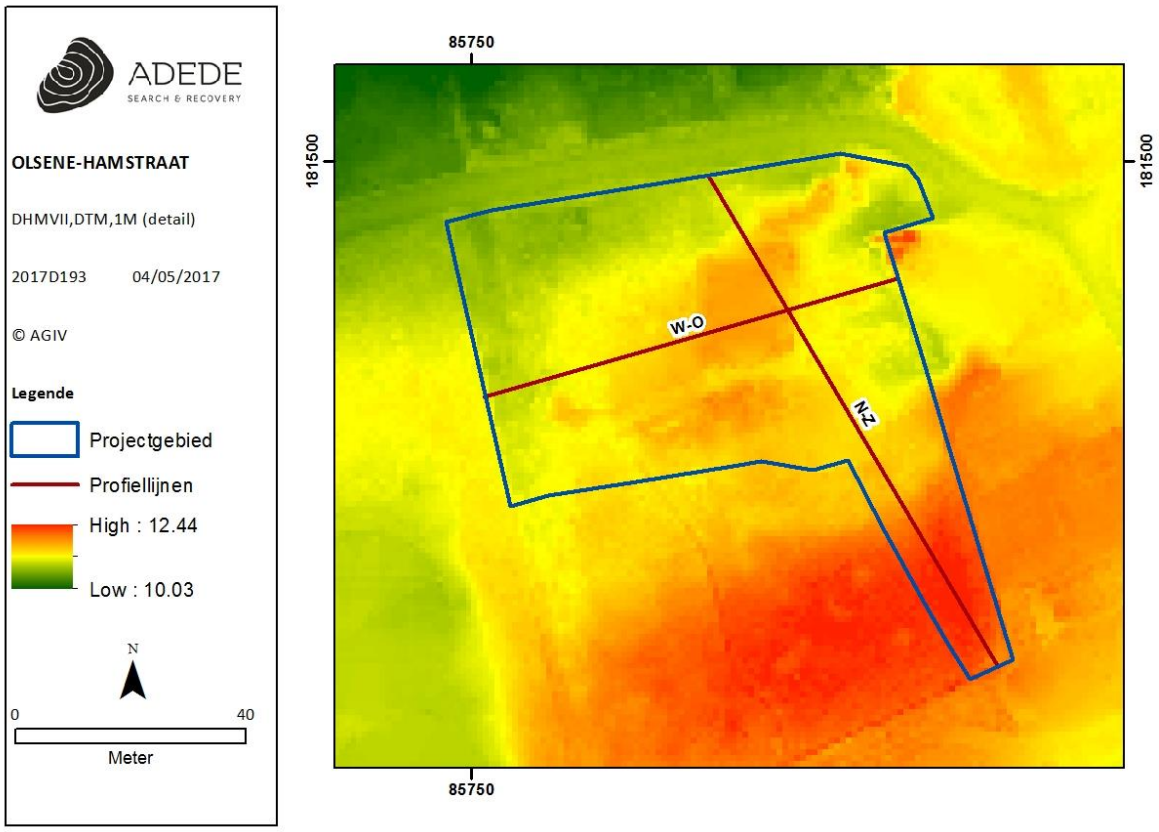
3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is gelegen aan de Hamstraat in het westen van Olsene. Olsene is een deelgemeente van Zulte in de provincie Oost-Vlaanderen. Het is gelegen in de Vlaamse Zandstreek. De westelijke grens wordt gevormd door de oude Leie. Vanaf de jaren 30 en 40 werd deze rechtgetrokken. Centraal doorsnijdt van noord naar zuid de Steenweg Gent-Kortrijk het dorp.

Het projectgebied is gelegen op een verhoging in het landschap en niet in het lager gelegen stroomgebied van de Zoubeek (ten zuiden van he tprojectgebied) of de Leie (ten westen van het projectgebied). Het digitaal hoogtemodel geeft aan dat het projectgebied gelegen is op een uitloper van een zandrug die zich verder in westelijke richting uitstrekt. Ten zuidoosten van het projectgebied is tevens een omgracht perceel herkenbaar. Mogelijk gaat het hier om de overblijfselen van een omwalde site.

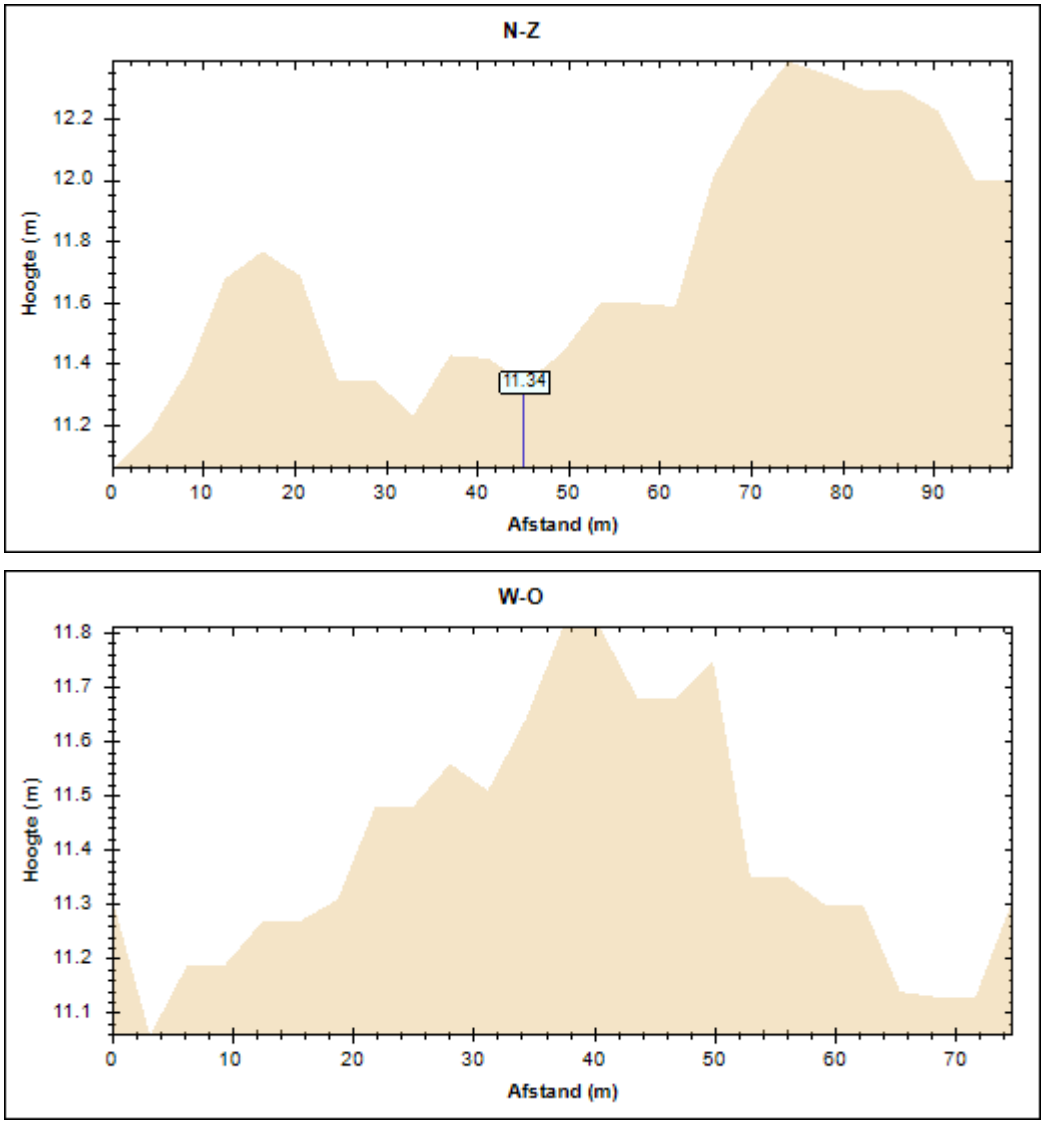

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.

Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

Het projectgebied is gelegen op een hoogte tussen de 11m en 12,4m TAW. Centraal is een verhoging merkbaar binnen het onderzoeksgebied met ca. 0,8m verschil ten opzichte van de omliggende zones. Ook de zuidelijke uitloper van het projectgebied kent een verhoging, hier bevindt zich tevens het hoogste punt binnen de contouren van het projectgebied.

Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.

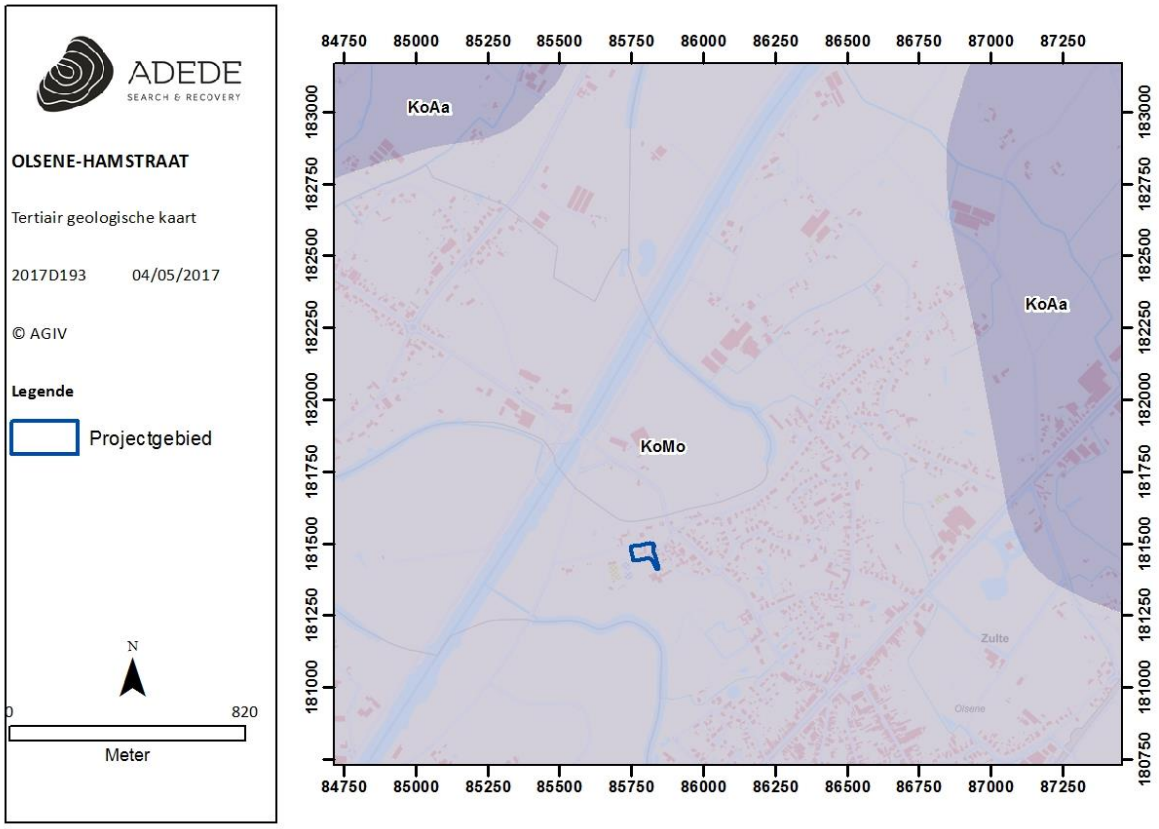
3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

Ter hoogte van het volledige onderzoeksgebied is het **Lid van Moen**[1] (KoMo) terug te vinden. Dit lid vormt een heterogene kleiige siltlaag waarin zandlaagjes voorkomen afhankelijk van de lokalisatie. *Nummulites planulatus* wordt hierin aangetroffen. Het lid van Moen maakt deel uit van de Formatie van Kortrijk, wat de onderste formatie is van de **Ieper Groep**[2] (samen met de Formatie van Tielt en

[1] *Bogemans F., 2007, Toelichting bij de tertiairgeologische kaart, kaartblad 21, Tielt, Vrije Universiteit Brussel, Brussel.*
[2] *Lithostratigrafische tabel van het Neogeen en Paleogeen (Tertiair), DOV*

de Formatie van Gentbrugge). De Formatie van Kortrijk bestaat uit door de zee afgezette, i.e. mariene, kleilagen, daterend uit het Ypresiaan (Vroeg-Eoceen). De formatie wordt verder opgedeeld in 4 leden (van oud naar jong): het Lid van Mont-Héribu, Saint-Maur (of Orchies), Moen (of Roubaix) en Aalbeke. Al deze leden zijn voornamelijk opgebouwd uit kleilagen, soms kunnen meer zandige en siltige lagen voorkomen.

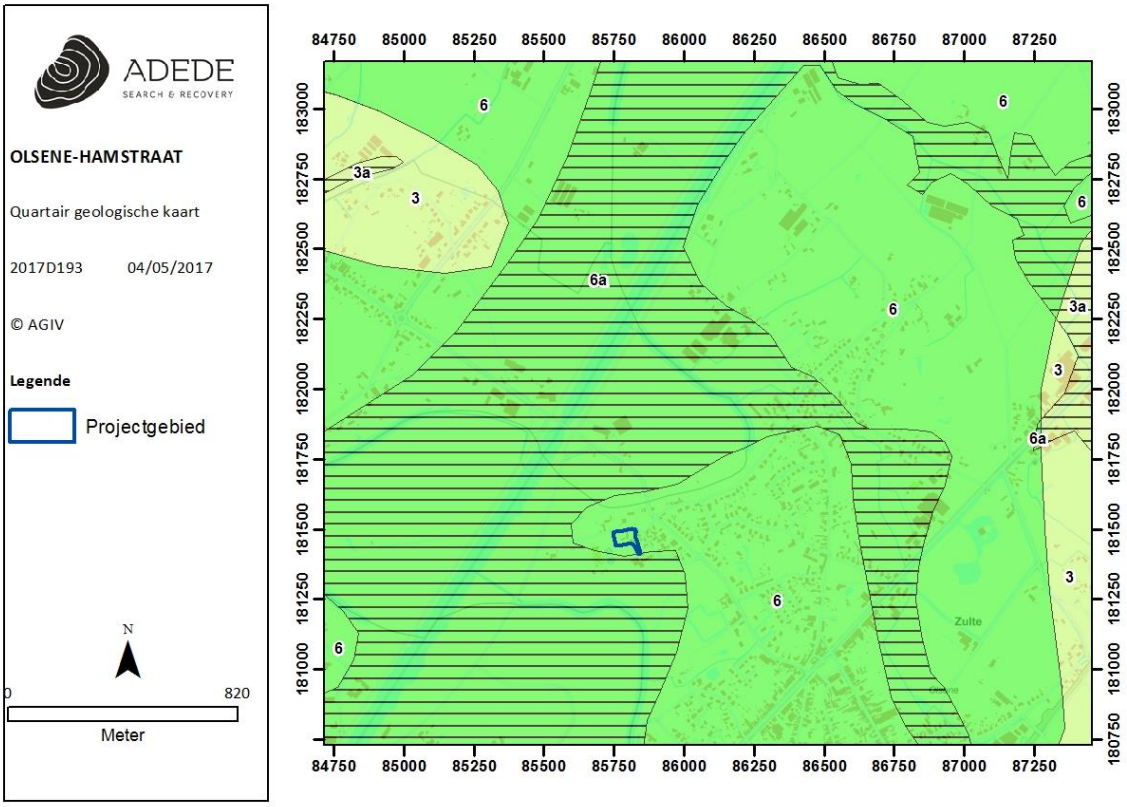
Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologisch

Het volledige onderzoeksgebied is gesitueerd in eenzelfde quartaire afzetting, met name **profieltype 6**. Bij dit profieltype[3] zijn geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen aanwezig bovenop de Pleistocene sequentie. De opbouw van dit profieltype is als volgt: Onderaan **F***LPe:* Dit zijn fluviatiele afzettingen van het Eemiaan (Laat-Pleistoceen). Daarboven **F***LPw*: Dit zijn fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) bedekt door **E***LPw en/of* **H***Q*: Dit zijn eolische afzettingen (zand

[3] *Bogemans F., 2005, Legende overzichtskaart quartairgeologie Vlaanderen, Vrije Universiteit Brussel, Brussel.*

tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) of mogelijk Vroeg-Holoceen. In het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen bestaan deze afzettingen voornamelijk uit silt (loess) en in de meer noordelijke en centrale delen van Vlaanderen, waar het onderzoeksgebied zich bevindt, zijn deze opgebouwd uit zand tot zandleem. Anderzijds kunnen er eveneens hellingsafzettingen van het quartair aanwezig zijn. Deze laatste karteereenheid kan mogelijk lokaal afwezig zijn.

Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

3.2.3 Boringen DOV[4]

Ter hoogte van het onderzoeksgebied zelf werden in het verleden nog geen boringen uitgevoerd. Wanneer gekeken wordt naar mogelijke boringen in een straal van 500 m rondom het onderzoeksgebied, kan men er enkele terugvinden:

- kb21d69w-B6 (ca. 330 m ten zuiden):

  XY(Lambert72) 86163 181209

  - 0,00 – 20,00 m: Quartaire afzettingen

[4] *https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html*

- 20,00 – 94,00 m: Formatie van Kortrijk
- 94,00 – 98,00 m: Groep van Landen

- kb21d69w-B443 (ca. 360 m ten westen):

  XY(Lambert72) 86138 181578

  - 0,00 – 5,00 m: Alluviale deklagen
  - 5,00 – 24,00 m: Pleistoceen van de riviervalleien
  - 24,00 – 101,00 m: Pleistoceen van de Vlaamse Vallei
  - 101,00 – 125,00 m: Landeniaan Aquifersysteem (Groep van Landen)
- kb21d69w-B732 (ca. 450 m ten zuidwesten):

  XY(Lambert72) 85718 181153

  - 0,00 – 0,80 m: Quartaire afzettingen
  - 0,80 – 5,40 m: Holoceen-Pleistoceen overgang, organisch-klastisch complex.
- kb21d69w-B15 (ca. 460 m ten noorden):

  XY(Lambert72) 85573 181870

  - 0,00 – 1,00 m: Onbekend
  - 1,00 – 7,50 m: Alluviale deklagen
  - 7,50 – 15,50 m: Pleistoceen van de Vlaamse Vallei
  - 15,50 – 19,00 m: Afzettingen van Kortrijk
- kb21d69w-B351 (ca. 480 m ten oosten)

  XY(Lambert72) 85321 181390

  - 0,00 – 4,00 m: Holoceen-Pleistoceen overgang, organisch-klastisch complex.

Hieruit kan afgeleid worden dat de quartaire afzettingen ter hoogte van het onderzoeksgebied een dikte hebben van gemiddeld minimum 15,00 m. De meest recent beschreven boring dateert van 1975 waardoor de mogelijkheid bestaat dat deze boringen niet meer representatief zijn voor de huidige toestand. Voor de volledigheid worden ze hier wel opgenomen.

3.2.4 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken.

3.2.4.1 Bodemtypekaart[5]

Op de bodemtypekaart wordt ter hoogte van het onderzoeksgebied '**OB**' als bodemtype teruggevonden. Dit duidt op een bebouwde zone waarbij het bodemprofiel gewijzigd of vernietigd is

[5] *Van Ranst E. & Sys C., 2000, Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000), Laboratorium voor Bodemkunde, Gent.*

door ingrepen van de mens. Deze bodems weerspiegelen niet het originele bodemprofiel. Deze zone spreidt zich buiten het onderzoeksgebied verder uit naar het noorden en het oosten.

Ter hoogte van het onderzoeksgebied komen er in eerste instantie zandbodems (Z . .) voor als bodemtype in het oosten, het zuiden en het westen. Hiervan komen twee soorten bodemtypes voor, elk van een andere draineringsklasse:

- **Zbc**: Dit zijn droge, niet gleyige zandbodems met sterk gevlekte textuur (bij lemige sedimenten) en/of een verbrokkelde textuur B horizont (bij zandige sedimenten). Roestverschijnselen beginnen tussen de diepten van 90 en 100 cm. Deze bodem is sterk droogtegevoelig en vertoont een quasi permanent watergebrek. Dit is een arme grond, met een zeer hoge mestbehoefte, aangewezen voor bosbouw.
- **Zcc**: Deze zandgronden hebben draineringsvoorwaarden, ze zijn matig droog en vertonen roestverschijnselen tussen 60 en 90 cm. Ze hebben een gunstige waterhuishouding in de winter maar zijn wel enige mate droogtegevoelig in de zomer. Aanwezigheid van een substraat bevordert de waterhuishouding in de zomer. Hun landbouwkundige waarde wordt vooral bepaald door de toestand van het humeus dek. Ze hebben een hoge meststofbehoefte.

Verder komen er in het noorden de bodemtypes **'ON'**, '**Eep'** en in het noordwesten **'Scp'** voor.

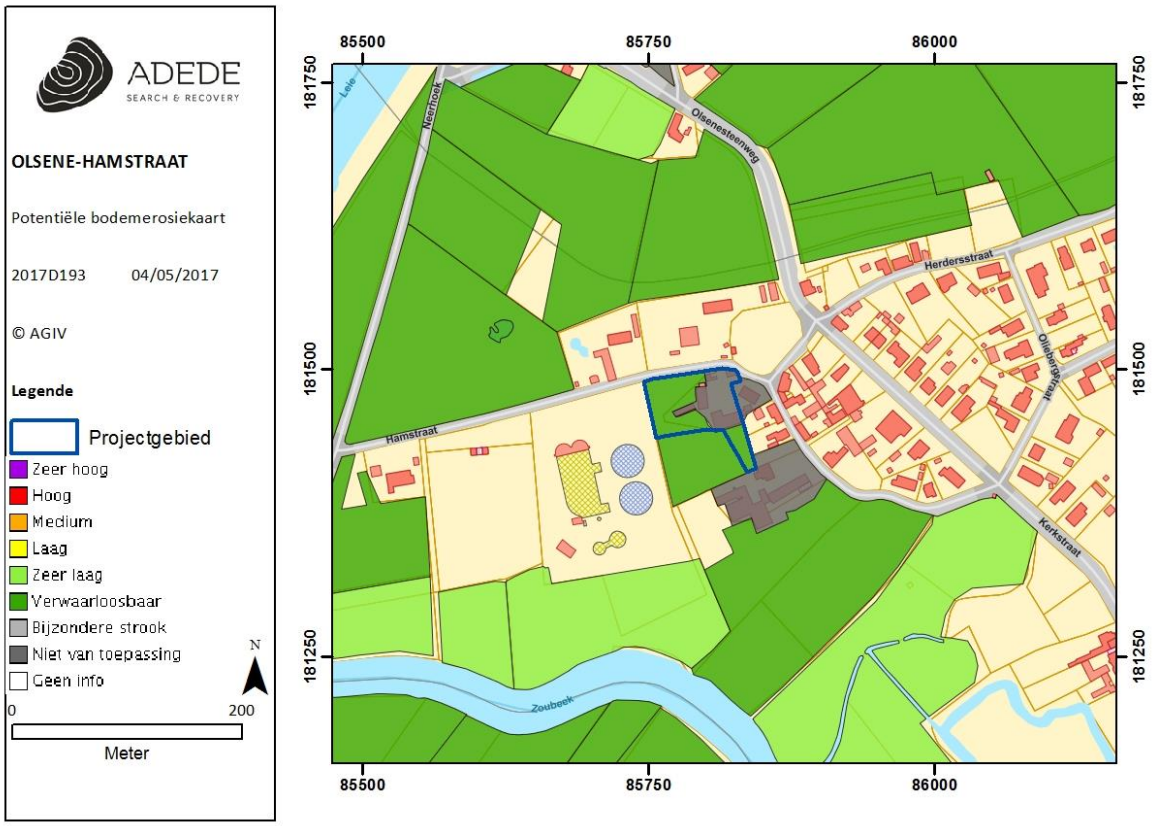
- **ON:** Dit is opgehoogd terrein. Soms wordt het bodemprofiel door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden).
- **Eep:** Dit zijn sterk gleyige kleibodems zonder profiel met een reductiehorizont. Dit complex E, n.l. 'niet-gedifferentieerde gronden op klei', groepeert bodems op verschillende moedermaterialen met uiteenlopende textuurklassen naast klei. De draineringstoestand en de profielontwikkeling wordt vaak niet verder gespecifieerd.
- **Scp:** Dit zijn matig droge, lemige zandbodems zonder profiel. Het zandlemig dek is meestal 50 cm dik en gaat over op een leemsubstraat of op Tertiair materiaal (klei, klei-zand). Tussen de donker bruingrijze Ap van 30-40 cm en het moedermateriaal of substraat bevindt zich een zwak humeuze overgangshorizont van 10-20 cm dikte. Roestverschijnselen beginnen op 60-90 cm. De waterhuishouding op de substraatseries kan te nat zijn in de winter, toch is de bodem droogtegevoelig in de zomer.

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.4.2 Potentiële bodemerosie

De potentiële bodemerosie per perceel houdt rekening met onder meer het bodemtype, de hellingsgraad en de hellingslengte van het perceel. Het houdt echter geen rekening met het huidige landgebruik. Ter hoogte van het onderzoeksgebied is de totale potentiële erosie verwaarloosbaar.

Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.4.3 Erosiegevoeligheid

Het onderzoeksgebied is benoemt als zijnde van erosiegevoeligheid klasse 5, wat wil zeggen dat er zeer weinig erosiegevoeligheid is.

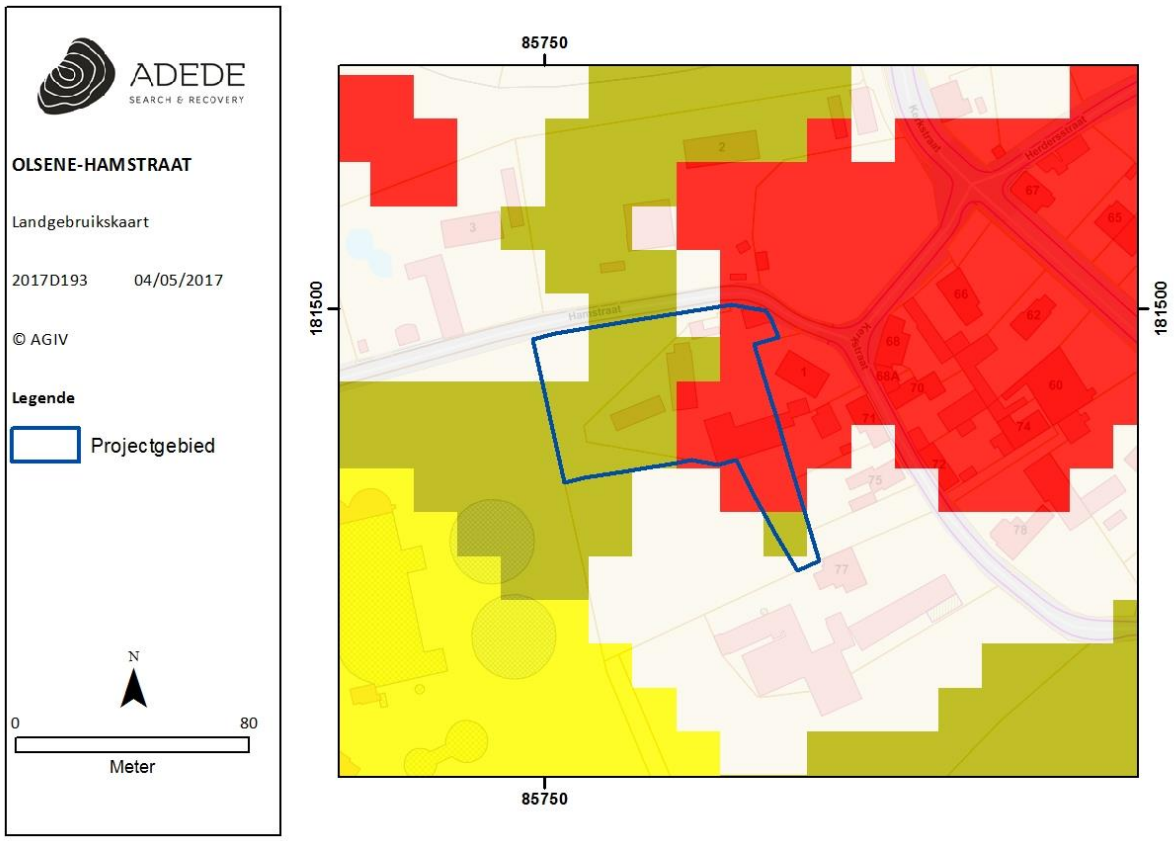

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.4.4 Landgebruik

Om het landgebruik ter hoogte van het onderzoeksgebied na te gaan werd gebruikt gemaakt van het bodemgebruiksbestand, opname 2001. Hierop valt te zien dat het onderzoeksgebied als volgt gekarteerd staat:

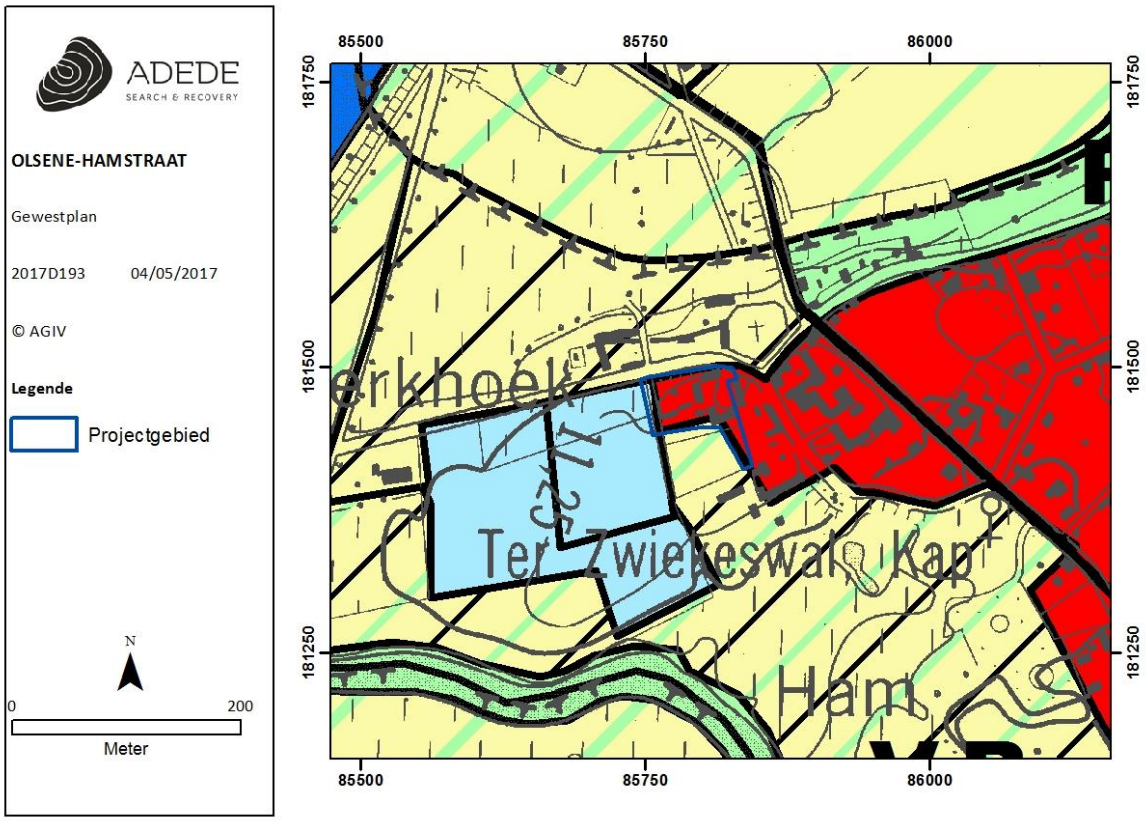
- **Alluviaal weiland (donkergeel)**: Deze bodem is bedekt met voornamelijk gras en is gelegen in het overstromingsgebied van een rivier. Hieruit bestaat het grootste deel van het onderzoeksgebied.
- **Andere bebouwing (rood)**: Bij dit landgebruik is het grootste deel van het gebied bedekt door structuren zoals gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten met groene oppervlakten en stukken open bodem. Standaard is tussen 30 en 80% van deze bodem verhard. Dit landgebruik komt in het oostelijk deel voor van het onderzoeksgebied.
- **Akkerbouw (wit)**: Hierbij wordt de bodem gebruikt in rotatiesystemen waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland.

Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.4.5 Gewestplan

Het onderzoeksgebied is ingedeeld in twee verschillende gebieden op het gewestplan. In het zuidwesten is het onderzoeksgebied benoemt tot agrarisch gebied met landschappelijke (of 'bijzondere') waarde (vallei- of brongebieden) (0912) en in het grootste gedeelte van het grondgebied tot woongebied (0100).

Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

In het Liber Traditionum van de Sint-Pietersabdij wordt reeds in 814 gesproken van Olfsne, maar het is niet zeker of dit over het huidige dorp Olsene gaat of een ander onbekend dorp was.[6] De eerste vermelding die zeker over Olsene bericht, stamt uit 1088 waarbij Willem van Olsene als getuige wordt genoemd. Hij is ook de eerste heer van de heerlijkheid Olsene.[7] De nederzetting is waarschijnlijk echter ouder. Een bewijs hiervoor is het gebruik van Sint-Pieter als patroonheilige van de parochie, een heilige die vooral verkozen werd in de Karolingische periode.[8] Bestuurlijk behoorde deze heerlijkheid tot de kasselrij Kortrijk in het graafschap Vlaanderen. Binnen de grenzen van het huidige dorp hadden ook echter andere heerlijkheden gronden waaronder Ten Dijke, Hemsrode, het Vlaandersche en de abdij van Drongen. Van de geschiedenis van de heerlijkheid Olsene is verder weinig geweten. Het centrum van de heerlijkheid was het Hof ten Wallen dat in de 19e eeuw plaats moest maken voor het huidige kasteel van Olsene. Het Hof ten Wallen was een omgrachte motte met uitgebreid park. Op het einde van de 14e eeuw kwam het in handen van Pieter Van de Zijpe die voorzitter was van de Vlaamse Raad onder Filips de Stoute. Later komt de heerlijkheid via huwelijken in handen van achtereenvolgens de families Quévin en Lanchals. Na het uitsterven van deze laatste familie viel de titel toe aan de familie de Kerckhove en het kasteel aan de familie Piers de Raveschoot.[9]

Vanaf de 15e eeuw heeft Olsene sterk te lijden onder de opeenvolgende oorlogen. Het dorp werd tijdens de godsdienstoorlogen verschillende keren geplunderd door de Malcontenten waarbij grote delen van de bevolking vluchtten naar Gent. De Spaanse troepen lieten een schans aan de Leie opwerpen en de Fransen ruïneerden het dorp helemaal door hoge belastingen te innen. De 19e eeuw bracht de rust weer en het sterk verwoeste dorp wordt heropgebouwd aan de nieuwe verkeersas Gent-Kortrijk, weg van de Leieoever. Ook een spoorlijn wordt door het grondgebied getrokken. Ondanks de opkomende industrialisatie bleef Olsene voornamelijk op de landbouw gericht, meer specifiek vlas. De nieuwe transportmogelijkheden zorgden ook voor het opkomen van pendelen naar het werk in de grote steden, vooral in de 20e eeuw.[10]

[6] *http://www.familiekundedeinze.be/index.php/werkgebied-2/olsene/geschiedenis-van-olsene/*
[7] *https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121380*
[8] *http://www.vbsolsene.be/webpagina/omgevingsboek/geschiedenis%20olsene.htm*
[9] *https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121380*
[10] *http://www.vbsolsene.be/webpagina/omgevingsboek/geschiedenis%20olsene.htm*

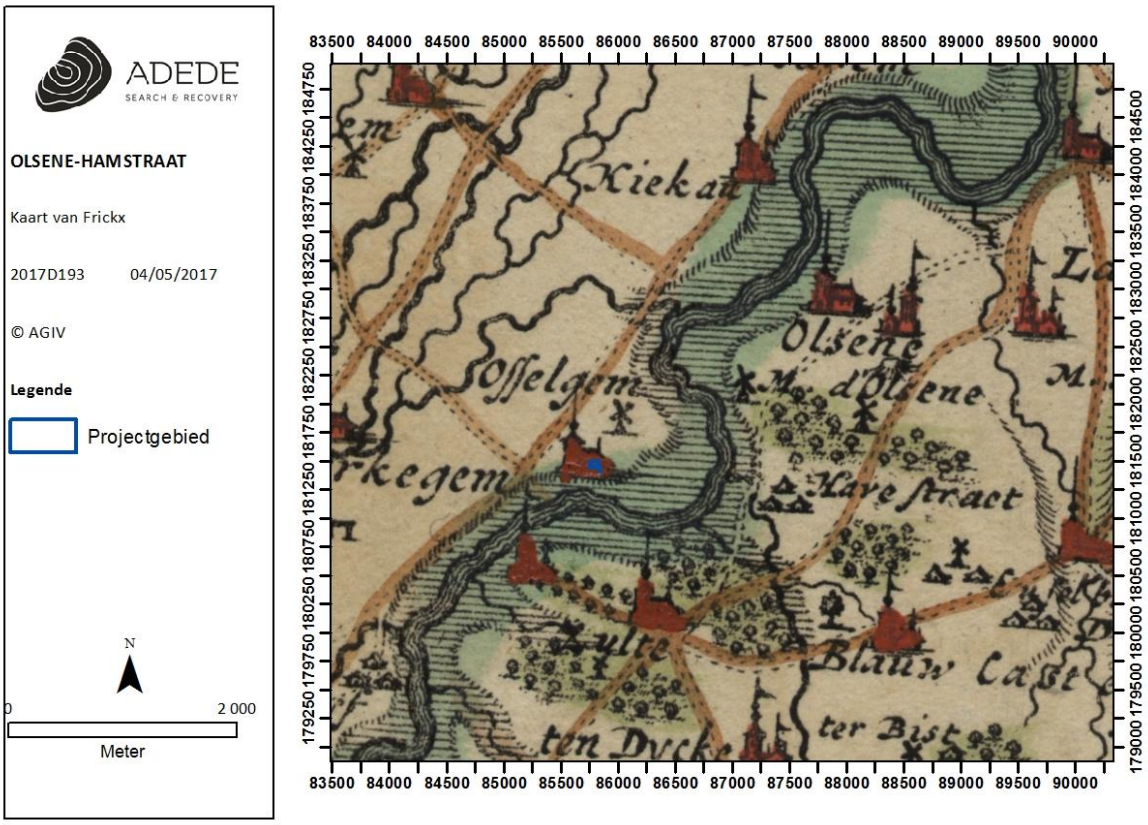
3.3.2 Historisch kaartmateriaal

3.3.2.1 Fricx-kaarten (1712)

Eugène-Henri Fricx (1644-1730) was de grondlegger van een belangrijke dynastie van 18de -eeuwse drukkers in Brussel. Hij werd in 1689 tot *Imprimeur de sa Majesté,* Koninklijke drukker, benoemd door de privé-raad van de Spaanse koning. Zijn bekendste kaarten zijn de *Cartes des Pays-Bas* uit 1712. Dit is een atlas in twee delen, met een geheel van topografische kaarten van de Nederlanden en een bundel van de stadsplannen opgesteld tijdens belegeringen en veldslagen. De atlas werd aangemaakt als illustratie waarom Fricx het koninklijk privilege voor het drukken van de officiële regeringsdocumenten moest behouden. De privé-raad verleende hem dan uiteindelijk ook dit privilege voor zijn hele leven.[11]

De kaart van Fricx geeft enkel stadskernen, wegen en belangrijke bouwwerken zoals kerken, kastelen en dergelijke weer. Burgerlijke architectuur kreeg zeer weinig aandacht. Het onderzoeksgebied wordt op de kaart weergegeven ter hoogte van Offelgem terwijl het in werkelijkheid ten noordoosten daarvan zou moeten bevinden op het grondgebied van Olsene aan de andere Leieoever.

[11] *http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpII63204_nl.html*

Figuur 11. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx.

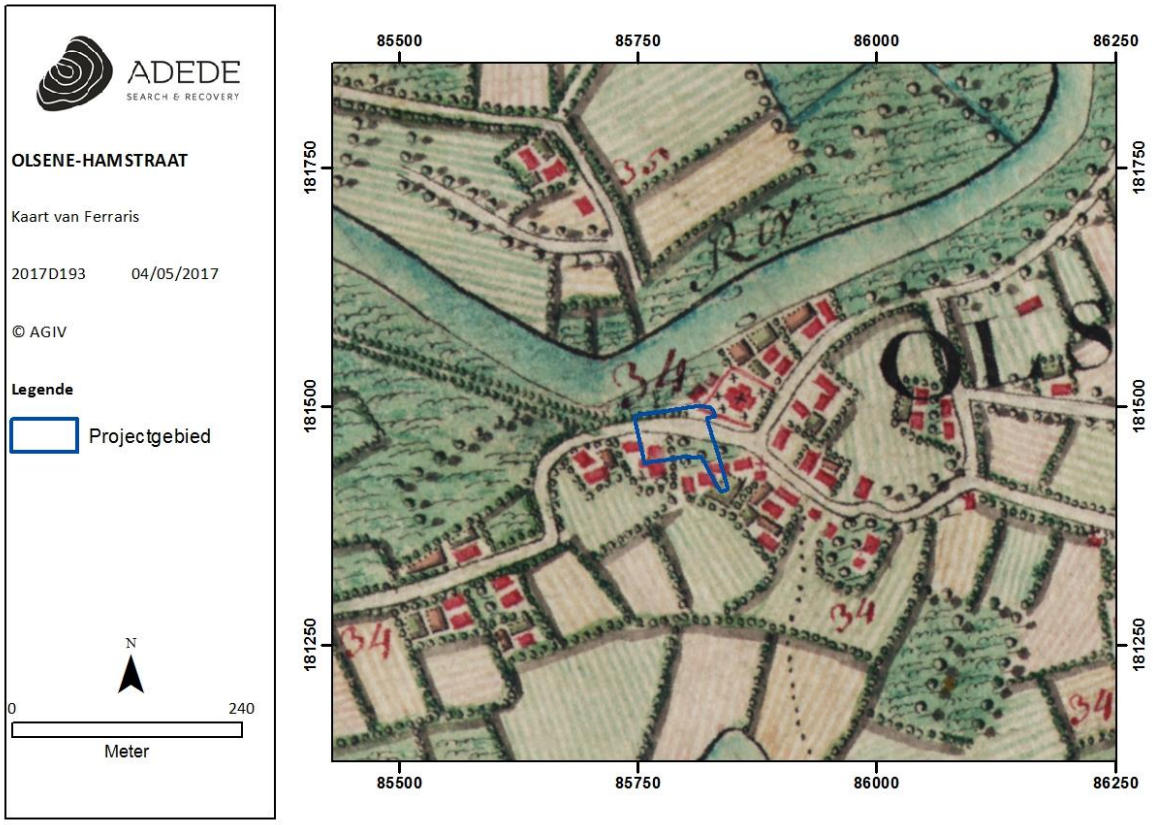
3.3.2.2 Kaart van Ferraris (1771 – 1778)

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia en Keizer Jozef II werden de Oostenrijkse Nederlanden voor het eerst grootschalig en systematisch topografisch gekarteerd. 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende tekst. Dit alles gebeurde onder leiding van generaal Joseph-Jean-François Graaf de Ferraris (1726-1814). Het resultaat was een Kabinetskaart in drie exemplaren. Het exemplaar, bestemd voor de Oostenrijkse gouverneur Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Rijksarchief in Den Haag en het *Kriegsarchiv* te Wenen.[12]

Op de kaart van Ferraris is het onderzoeksgebied gelegen in het centrum van Olsene. Dit centrum lag in deze periode nog aan de oorspronkelijke Leiearm. In het noorden van het onderzoeksgebied is een weg gelegen die oost-west georiënteerd is. Aan de noordelijke zijde loopt parallel met de weg een bomenrij In de noordoostelijke hoek bevat het gebied een heel klein deel van het kerkhof dat gecentreerd was rond de toenmalige kerk. Bebouwing in deze periode is terug te vinden in het

[12] *http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf*

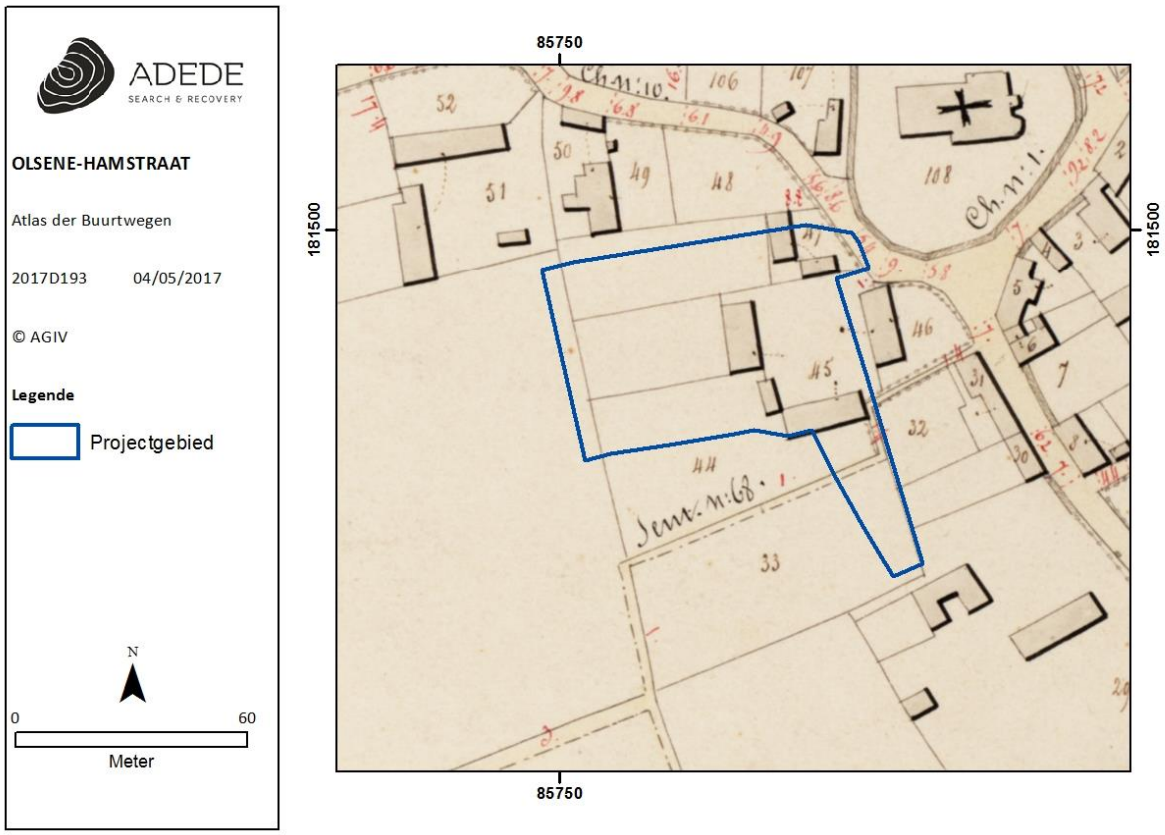
zuidwesten en zuidoosten. Deze bebouwing bestaat in beide gevallen telkens uit één gebouw. Het centrale deel is onbebouwd en bestaat uit een stuk weiland met bomen en een bomenrij die haaks op de weg loopt.

Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

3.3.2.3 Atlas der Buurtwegen (1840)

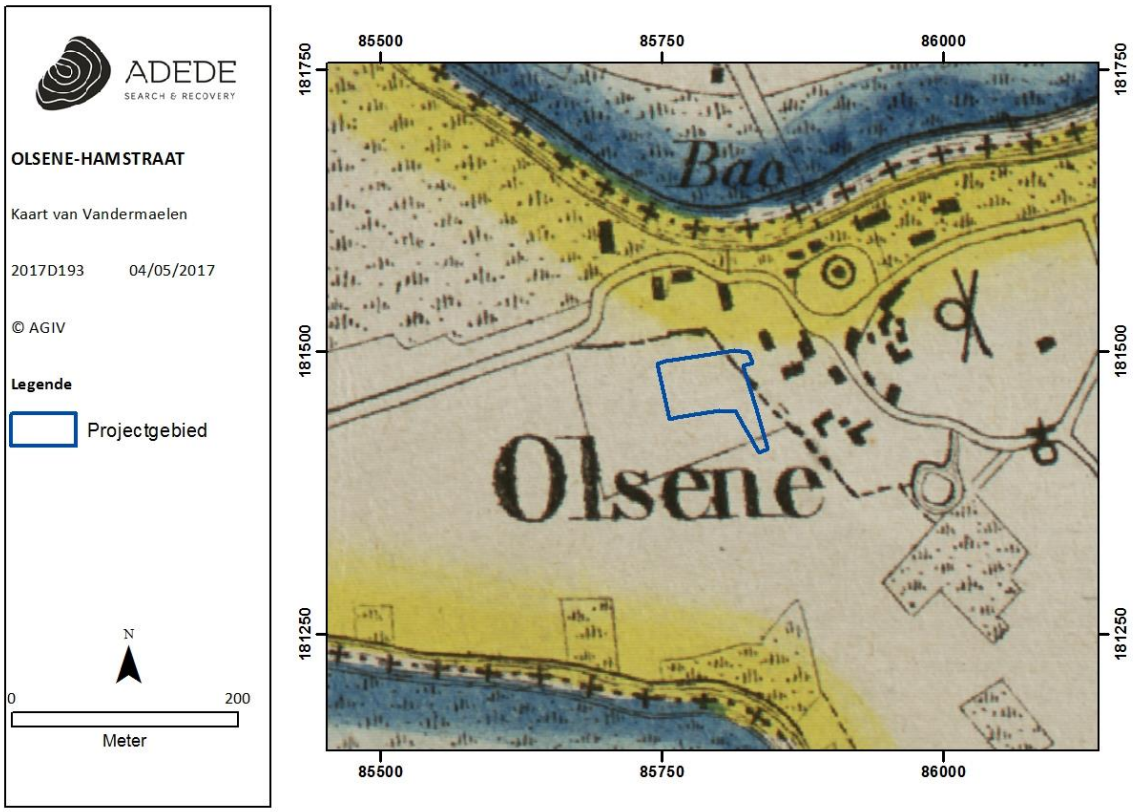
De Atlas geeft een verdere detaillering van het gebied met onder meer de perceelsgrenzen. Het onderzoeksgebied is bebouwd in het oosten. Deze bebouwing bestaat uit vijf gebouwen die deels of volledig gelegen zijn binnen het onderzoeksgebied. Ze zijn zo geconcentreerd waardoor centraal een open plek ontstaat. De ligging van de gebouwen doen vermoeden dat het reeds dezelfde gebouwen zijn tegenwoordig nog in het gebied gelegen zijn. In de noordoostelijke hoek is een klein deel van de weg gelegen binnen het onderzoeksgebied. Ten noordoosten van deze weg is ook de kerk van Olsene aanwezig. Het westen en zuidoosten van het gebied zijn onbebouwd en mogelijk in gebruik voor landbouwdoeleinden.

Figuur 13. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

3.3.2.4 Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)

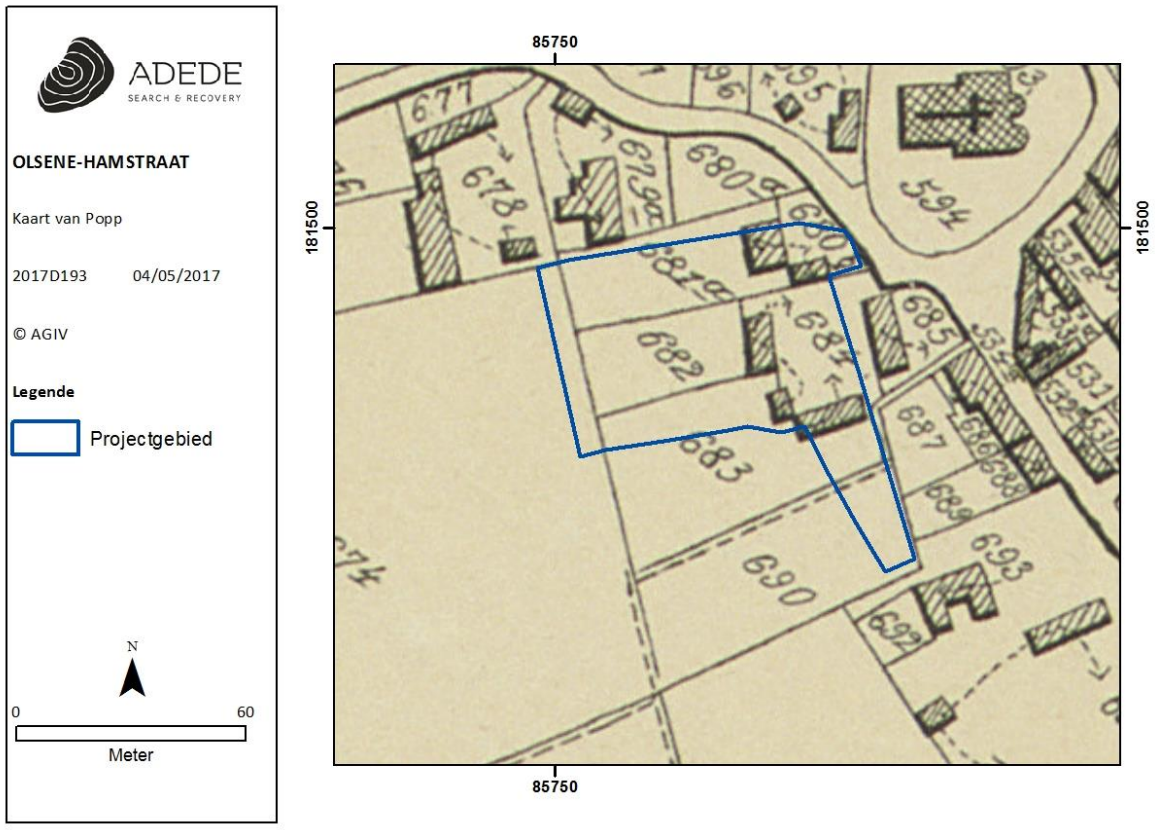
Deze kaart lijkt een kleine afwijking te hebben ten opzichte van de Atlas der Buurtwegen. Het onderzoeksgebied is verschoven naar het zuidwesten. Op deze locatie is het gebied onbebouwd en slechts doorsneden door een onverharde weg. Zowel ten noorden als ten zuiden is de Leie te zien. In het noordoosten bevinden zich de kerk en een molen. Het zuidoosten wordt gekenmerkt door een omwalling waarbinnen geen bebouwing aanwezig is en wat verder een kapel.

Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.

3.3.2.5 Kaart van Popp (1842 – 1879)

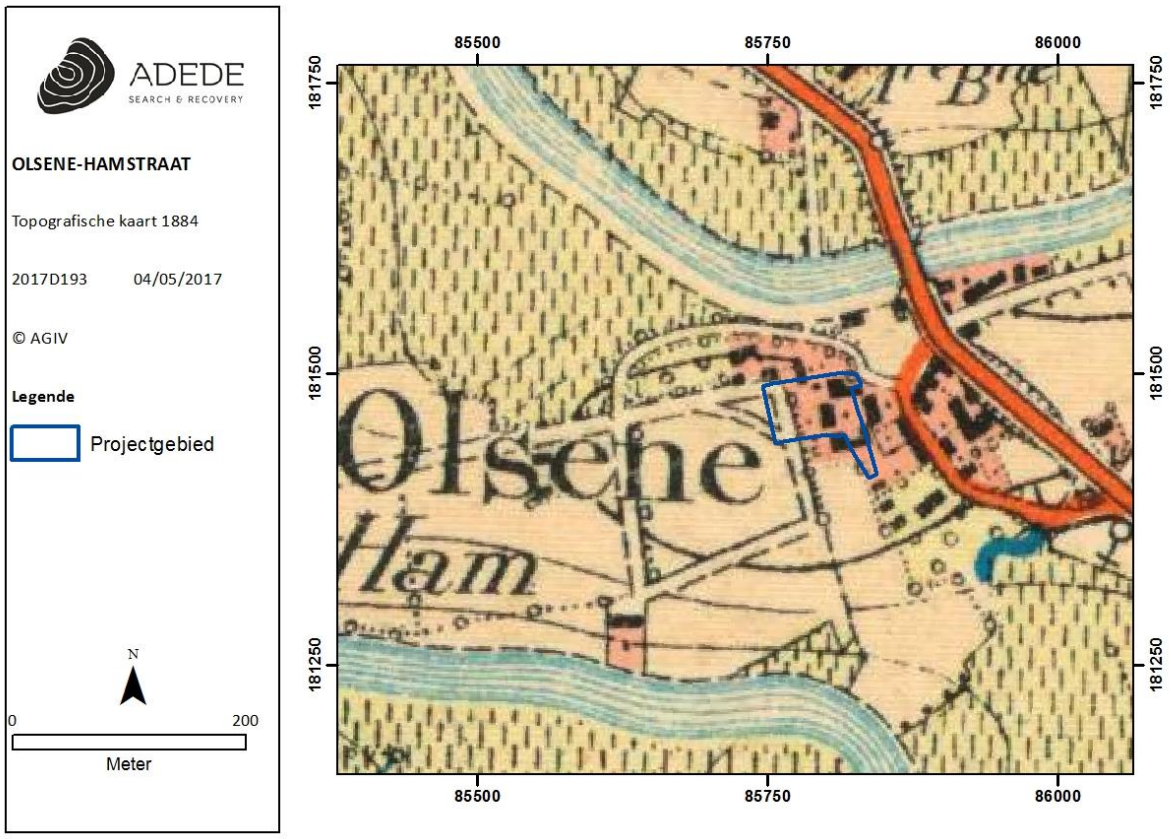
De kaart van Popp toont ongeveer dezelfde situatie als de Atlas der Buurtwegen, namelijk dat binnen het onderzoeksgebied vijf verschillende gebouwen gelegen zijn. De kerk is ook nog steeds aanwezig in het noordoosten.

Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

3.3.2.6 Topografische kaart (1884)

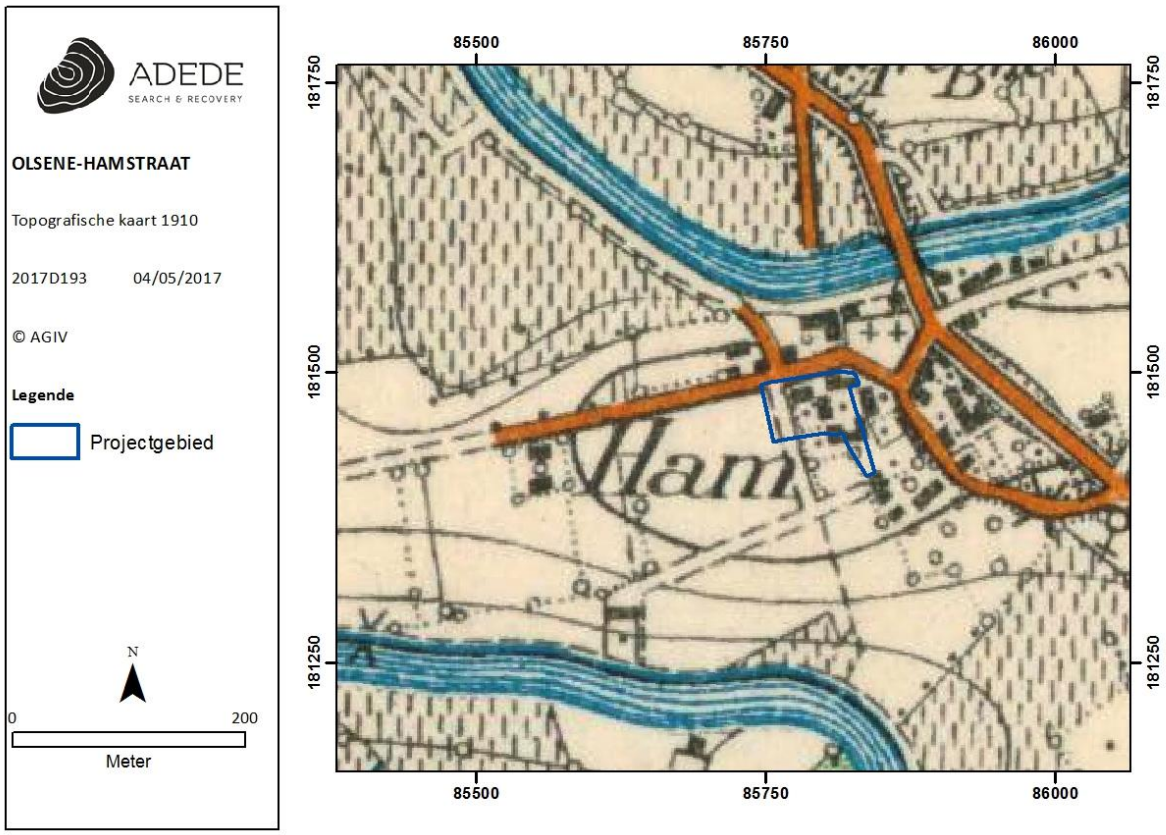
Dezelfde gebouwen blijven ook afgebeeld op de topografische kaart van 1884. Het westen van het onderzoeksgebied wordt doorsneden door een weg die nog niet eerder was weergegeven op andere kaarten. De kerk in het noordoosten is verdwenen en ook het kerkhof dat zich er rondom bevond wordt niet meer aangeduid. Door het dorp is ook een grotere weg aangelegd die door middel van een brug verder loopt op de andere oever van de Leie.

Figuur 16. Situering van het projectgebied op de Topografische kaart van 1884.

3.3.2.7 Topografische kaart (1910)

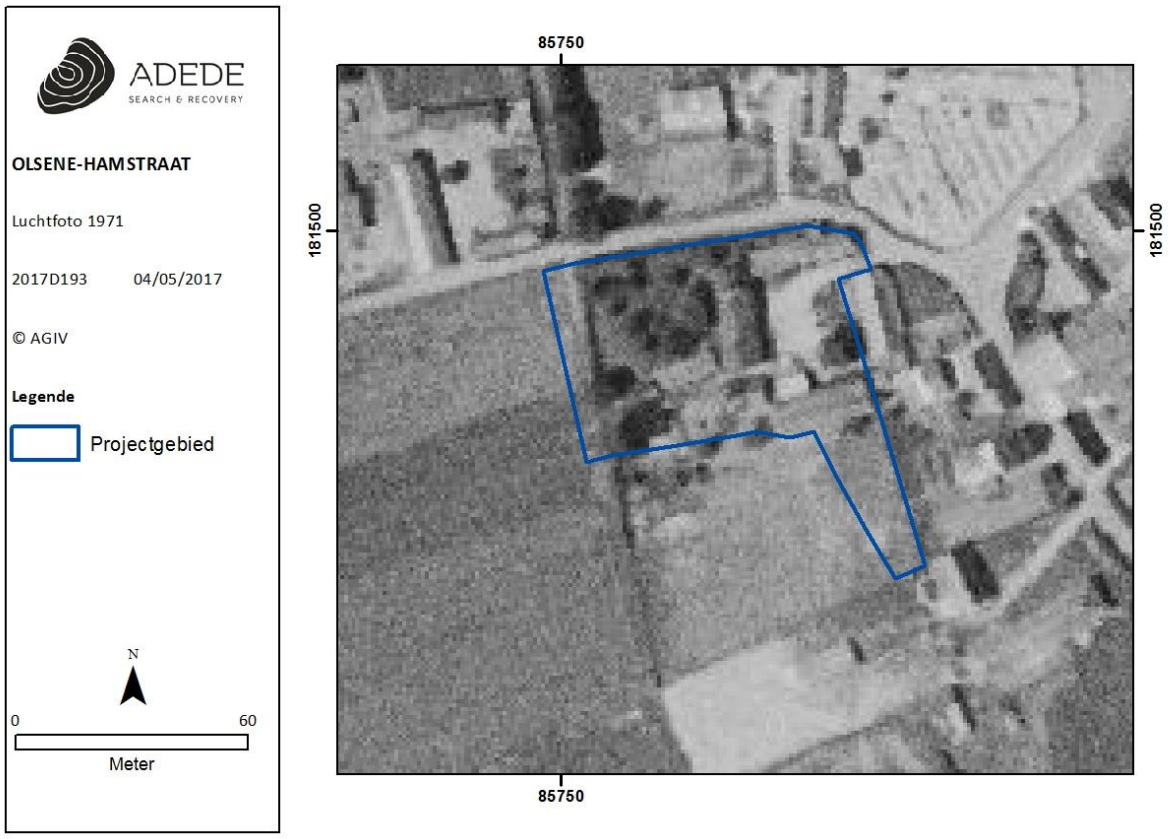
Ook op de topografische kaart van 1910 blijft de bebouwing op het onderzoeksgebied grotendeels gelijk. Enkel in het westen komt een extra gebouw erbij. Ten noorden van het onderzoeksgebied wordt de weg verder uitgebouwd. Het kerkhof wordt terug aangeduid op de locatie van de vroegere kerk. Het gebied wordt verder ook aangeduid met de naam 'Ham'.

Figuur 17. Situering van het projectgebied op de Topografische kaart van 1910.

3.3.2.8 Luchtfoto's 1971

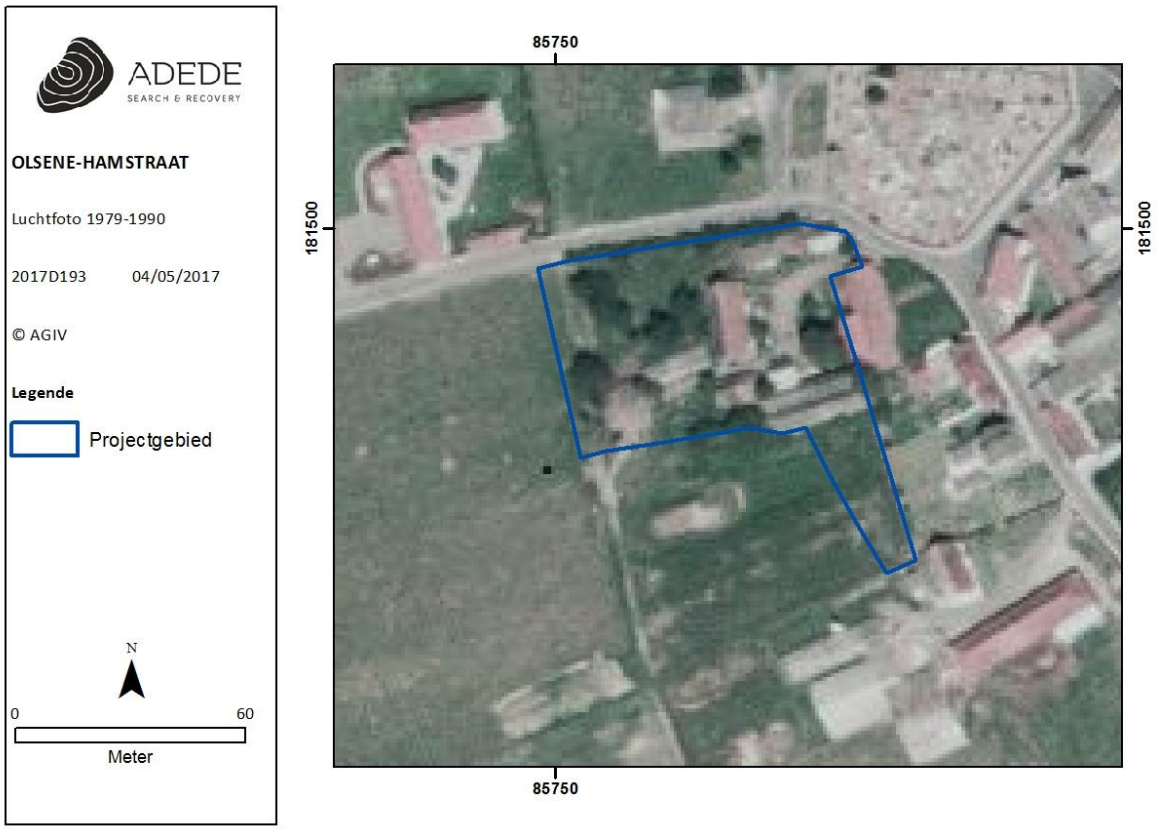
Op de luchtfoto van 1971 zijn vijf gebouwen te bemerken waarvan er vier tegenwoordig nog volledig of deels aanwezig zijn. Ze zijn geconcentreerd rond een binnenkoer. Het westen van het onderzoeksgebied bestaat voornamelijk uit bomen, het zuidwesten is waarschijnlijk in gebruik als landbouwgrond.

Figuur 18. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.

3.3.2.9 Luchtfoto's 1979-1990

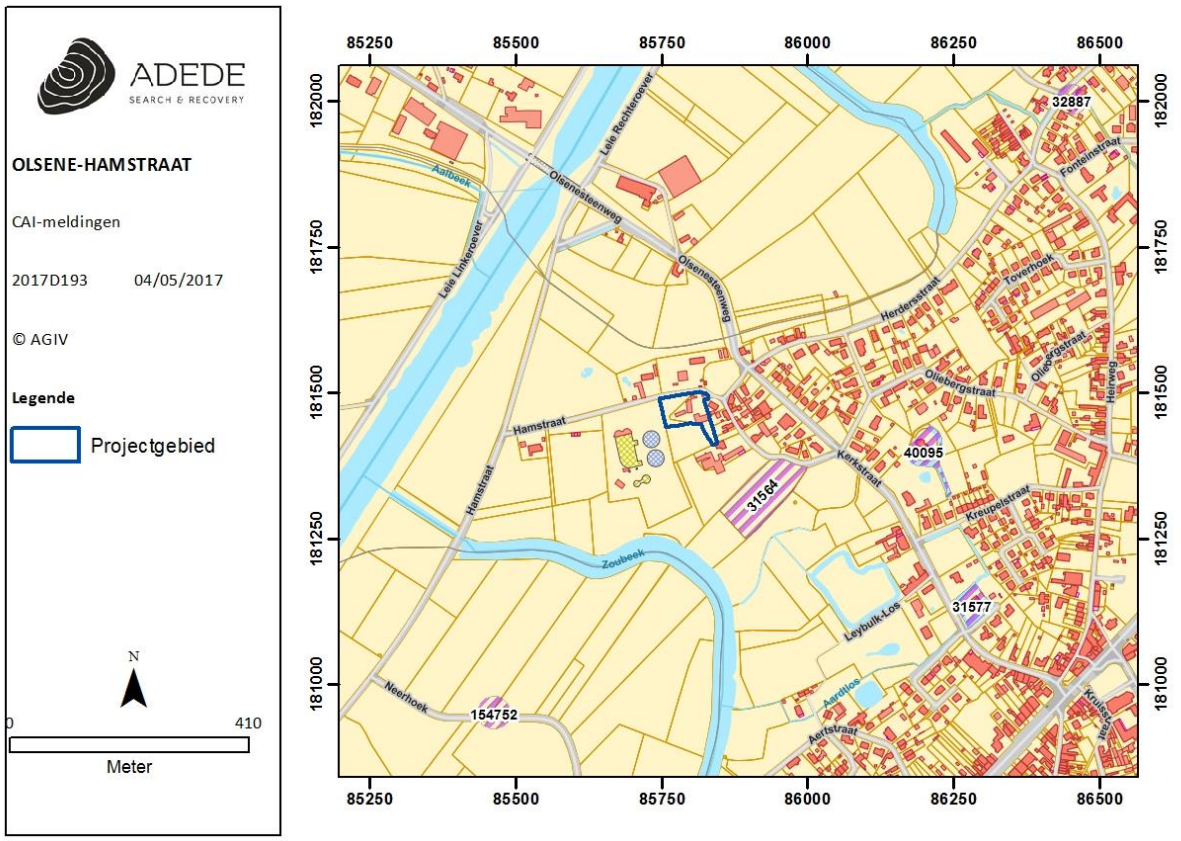
De situatie van 1971 blijft grotendeels gelijk op deze luchtfoto. Er is geen bebouwing bijgekomen of verdwenen. Het enige verschil zijn enkele bomen in het westen die gerooid zijn.

Figuur 19. Situering van het projectgebied op de luchtfoto 1979-1990.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

Zoals reeds eerder aangegeven is binnen de contouren van het projectgebied nog geen voorgaand archeologisch onderzoek uitgevoerd. In de omgeving van het projectgebied zijn wel enkele meldingen van reeds uitgevoerde archeologische onderzoeken alsook cartografische indicatoren naar mogelijk archeologisch interessante plaatsen opgenomen in de Centraal Archeologische Inventaris. Deze worden hier kort besproken.

Figuur 20. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

3.4.1 Romeinse tijd

CAI locatie 32887

Uit de Romeinse periode werd rondom het onderzoeksgebied slechts één losse vondst aangetroffen, dit op 800 meter ten noordoosten van het onderzoeksgebied. Deze bestond uit één fragment gedraaid en 15 handgevormde stukken. Van deze fragmenten is het mogelijk dat sommigen niet van Romeinse aard zijn maar pre-Romeins of Merovingisch.[13]

3.4.2 Middeleeuwen

CAI locatie 32887

[13] *https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/32887*

Naast Romeinse fragmenten werd op deze locatie eveneens Merovingisch aardewerk aangetroffen. Het betreft hier een randscherf van een Eifelpot in Mayenwaar en enkele scherven gedraaid aardewerk.[14]

CAI locatie 40095

Er is een cartografische indicator die aangeeft dat op deze locatie een site met walgracht gelegen was. Deze zou behoren tot het type A2e. Verder zijn er geen details hierover geweten. Deze locatie is gelegen op 400 meter ten oosten van het onderzoeksgebied.[15]

CAI locatie 31577

Een tweede site met walgracht is te lokaliseren op 600 m ten zuidoosten van het onderzoeksgebied. Deze is afkomstig uit de late middeleeuwen maar de huidige bebouwing op de site bestaat uit een moderne villa.[16]

3.4.3 Onbepaald

CAI locatie 154752

Met behulp van luchtfotografisch materiaal in de jaren 90 kon op deze locatie een circulaire structuur opgemerkt worden. Deze werd nadien gedefinieerd als grafheuvel.[17]

CAI locatie 31564

Deze site, genaamd Zwiekezwal, bevat een wal en is gelegen op 200 m zuidoostelijk van het onderzoeksgebied. Verdere kennis over deze wal is beperkt. Historische bronnen uit de 16^{e} en 18^{e} eeuw berichten over een motte, versterkte hoeve of kasteel, maar er is niet met zekerheid te stellen dat er een castrale motte of site met walgracht gelegen was. Mogelijk heeft er zelfs nooit een gebouw binnen de wal bestaan.[18]

[14] *https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/32887*
[15] *https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/40095*
[16] *https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/31577*
[17] *https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/154752*
[18] *https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/31564*

4 Besluit

4.1 Besluit gespecialiseerd publiek

Het uitgevoerde bureauonderzoek kan niet met zekerheid de aan- of afwezigheid van archeologische site of relevante archeologische overblijfselen binnen het projectgebied aantonen. Wel is het mogelijk een archeologische verwachting voor het projectgebied op te stellen alsook een inschatting te maken van de potentiële bedreiging voor het plaatselijke bodemarchief.

Het historisch cartografisch materiaal geeft aan dat het projectgebied gelegen is in een zone die sinds de 18de eeuw reeds sporen van bebouwing vertoont. Ook binnen de contouren van het projectgebied staat op de kaart van Ferraris reeds bebouwing aangegeven. Doorheen het kaartmateriaal zijn meerdere bouwfases vast te stellen tot de bebouwing die vandaag nog steeds binnen het projectgebied aanwezig is. Deze bebouwingsfases lijken zich ruwweg steeds op eenzelfde locatie binnen het projectgebied te situeren. Er is centraal en in de oostelijke zone bebouwing merkbaar, de zuidelijke uitloper en westelijke zone zijn grotendeels onbebouwd gebleven. Ten tijde van het opstellen van de kaart van Ferraris was hier mogelijk nog bebouwing aanwezig. Het landgebruik van de braakliggende gronden werd waarschijnlijk ingevuld als landbouwgrond of tuinen in relatie met de aanwezige bebouwing.

De gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied geven met zekerheid antropogene activiteiten aan vanaf de Romeinse periode en antropogene bewoning sinds de middeleeuwen. Het ontbreken van oudere periodes in de archeologisch gekende waarden van de omgeving sluit echter niet uit dat ook in die tijden menselijke bewoning en/of activiteiten plaatsvonden. De ligging van het projectgebied vertoont eerder gunstige eigenschappen voor bewoning alsook andere menselijke activiteiten. Het gaat hier om een gebied gelegen op een verhoging (uitloper zandrug) in het landschap in de nabijheid van de oude loop van de Leie. Ook de omliggende bodems, het projectgebied staat beschreven als ‘OB’, vertonen gunstige eigenschappen voor de mogelijke bewaring van eventueel aanwezige grondsporen. Gezien de eerder gunstige ligging en gekende archeologische waarden wordt een algemene verwachting gesteld voor het aantreffen van antropogene sporen sinds de steentijden tot nieuwste tijden. Gezien voornamelijk de Romeinse periode en middeleeuwen in de omgeving vertegenwoordigd zijn is de verwachting voor deze periodes iets hoger dan voor de niet vertegenwoordigde peridoes.

De geplande toestand van het projectgebied houdt een verkaveling in waarbij 2 percelen worden opgesplitst in twee percelen gelegen binnen woongebied en één perceel gelegen binnen landbouwgronden (zie gewestplan). Hierbij wordt het perceel binnen landbouwgebied beschouwd als niet bedreigend voor het plaatselijke bodemarchief. De twee zones gelegen binnen het

woongebied die samen het projectgebied vormen bevatten beide een zone waar toekomstige bebouwing is toegestaan. Gezien hiervoor nog geen plannen voorzien zijn worden deze twee zones beschouwd als mogelijk ernstig bedreigend voor het bodemarchief. De bestaande bebouwing is niet onderkelderd en mogelijk zal een nieuwbouw hier onderkelderd worden waardoor de verstoring door de bestaande bebouwing in diepte overschreden wordt. De omliggende gebieden worden als mogelijk bedreigd beschouwd gezien infrastructuurwerken zoals verharde parking, zwembaden, et cetera zich niet tot de voorziene bouwzone dienen te beperken. Er geldt dus voor het volledige projectgebied een mogelijke gemiddelde tot ernstige bedreiging voor het plaatselijke bodemarchief. Om hier verder inzicht in te krijgen is verder onderzoek met ingreep in de bodem opportuun. Een bijhorend programma van maatregelen wordt hiervoor opgesteld.

4.2 Besluit breed publiek

Het bureauonderzoek kon geen aan- of afwezigheid van een archeologische site en/of andere sporen binnen de contouren van het projectgebied aantonen. Wel kon een algemene archeologische verwachting worden opgesteld voor het projectgebied. Hieruit blijkt dat sinds de Romeinse periode met zekerheid menselijke activiteiten plaatsvonden in de omgeving van het projectgebied. Sinds de middeleeuwen kan ook met zekerheid menselijke bewoning worden aangetoond. Dit sluit echter de aanwezigheid van oudere sporen hier niet uit, de topografische ligging van het projectgebied is immers als zeer gunstig, verhoogd en in nabijheid van de Leie, te beschouwen voor menselijke bewoning. Gezien de aard van de geplande werken waarbij nog geen concrete plannen zijn voor de ingrepen na de verkaveling dient voor het volledige projectgebied het bodemarchief als potentieel bedreigd te worden beschouwd. Om bijgevolg met zekerheid de aan- of afwezigheid van archeologische overblijfselen binnen het projectgebied vast te stellen is verder vooronderzoek met ingreep in de bodem opportuun. Het programma van maatregelen beschrijft de te volgen strategie hiervoor.

5 Bibliografie

Bogemans F., 2005, Legende overzichtskaart quartairgeologie Vlaanderen, Vrije Universiteit Brussel, Brussel.

Bogemans F., 2007, Toelichting bij de tertiairgeologische kaart, kaartblad 21, Tielt, Vrije Universiteit Brussel, Brussel.

Lithostratigrafische tabel van het Neogeen en Paleogeen (Tertiair), DOV

Van Ranst E. & Sys C., 2000, Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000), Laboratorium voor Bodemkunde, Gent.

Internetbronnen:

http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpII63204_nl.html

https://cai.onroerenderfgoed.be/

https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html

http://www.familiekundedeinze.be/index.php/werkgebied-2/olsene/geschiedenis-van-olsene/

https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121380

http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf

http://www.vbsolsene.be/webpagina/omgevingsboek/geschiedenis%20olsene.htm

6 Lijst van plannen

Plannr.	Beschrijving	Schaal	Wijze vervaardiging	Datum aanmaak
0001	Projectgebied op topografische kaart.	1:6000	digitaal	04/05/2017
0002	Projectgebied op orthofoto uit 2016.	1:1000	digitaal	04/05/2017
0003	Projectgebied op GRB kaart, kadastrale informatie.	1:500	digitaal	04/05/2017
0004	Gekende verstoorde zones binnen het projectgebied.	1:400	digitaal	04/05/2017
0005	Inplantingsplan bestaande situatie projectgebied.	1:400	digitaal	04/05/2017
0006	Inplantingsplan geplande situatie projectgebied.	1:400	digitaal	04/05/2017
0007	Projectgebied op Digitaal hoogtemodel Vlaanderen II, Digitaal terreinmodel, raster 1m.	1:10000	digitaal	04/05/2017
0008	Projectgebied op Digitaal hoogtemodel Vlaanderen II, Digitaal terreinmodel, raster 1m (Detail).	1:1000	digitaal	04/05/2017
0009	Projectgebied op de tertiair geologische kaart.	1:20000	digitaal	04/05/2017
0010	Projectgebied op de quartair geologische kaart.	1:20000	digitaal	04/05/2017
0011	Projectgebied op de bodemtypekaart.	1:2000	digitaal	04/05/2017
0012	Projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart per perceel, opname 2016.	1:5000	digitaal	04/05/2017
0013	Projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart der Vlaamse gemeenten.	1:5000	digitaal	04/05/2017
0012	Projectgebied op de overstromingsgevoeligheidskaart.	1:5000	digitaal	04/05/2017
0014	Projectgebied op het bodemgebruiksbestand, opname 2001.	1:2000	digitaal	04/05/2017
0015	Projectgebied op het gewestplan.	1:5000	digitaal	04/05/2017
0016	Projectgebied op kaart van Fricx.	1:50000	analoog	04/05/2017
0017	Projectgebied op kaart van Ferraris.	1:6000	analoog	04/05/2017
0018	Projectgebied op Atlas der Buurtwegen	1:1500	analoog	04/05/2017
0019	Projectgebied op topografische kaart van Vandermaelen.	1:5000	analoog	04/05/2017
0020	Projectgebied op kaart van Popp.	1:1500	analoog	04/05/2017
0021	Projectgebied op topografische kaart van 1884	1:5000	analoog	04/05/2017

0022	Projectgebied op topografische kaart van 1910	1:5000	analoog	04/05/2017
0023	Projectgebied op luchtfoto uit 1971.	1:1500	digitaal	04/05/2017
0024	Projectgebied op luchtfoto uit 1979-1990.	1:1500	digitaal	04/05/2017
0025	CAI-locaties ten opzichte van het projectgebied.	1:10000	digitaal	04/05/2017

7 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m. ..... - 15 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail). ..... - 16 -
Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied. ..... - 17 -
Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart. ..... - 18 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart. ..... - 19 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart. ..... - 22 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart. ..... - 23 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart. ..... - 24 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand. ..... - 25 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan. ..... - 26 -
Figuur 11. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx ..... - 29 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris. ..... - 30 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen. ..... - 31 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen. ..... - 32 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp. ..... - 33 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de Topografische kaart van 1884. ..... - 34 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op de Topografische kaart van 1910. ..... - 35 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971. ..... - 36 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de luchtfoto 1979-1990. ..... - 37 -
Figuur 20. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied. ..... - 38 -